

7 F E B R E I R O D O 2 0 0 8 - N Ú M E R O 5 0 6

rdl

REVISTA
**DAS
LETRAS**

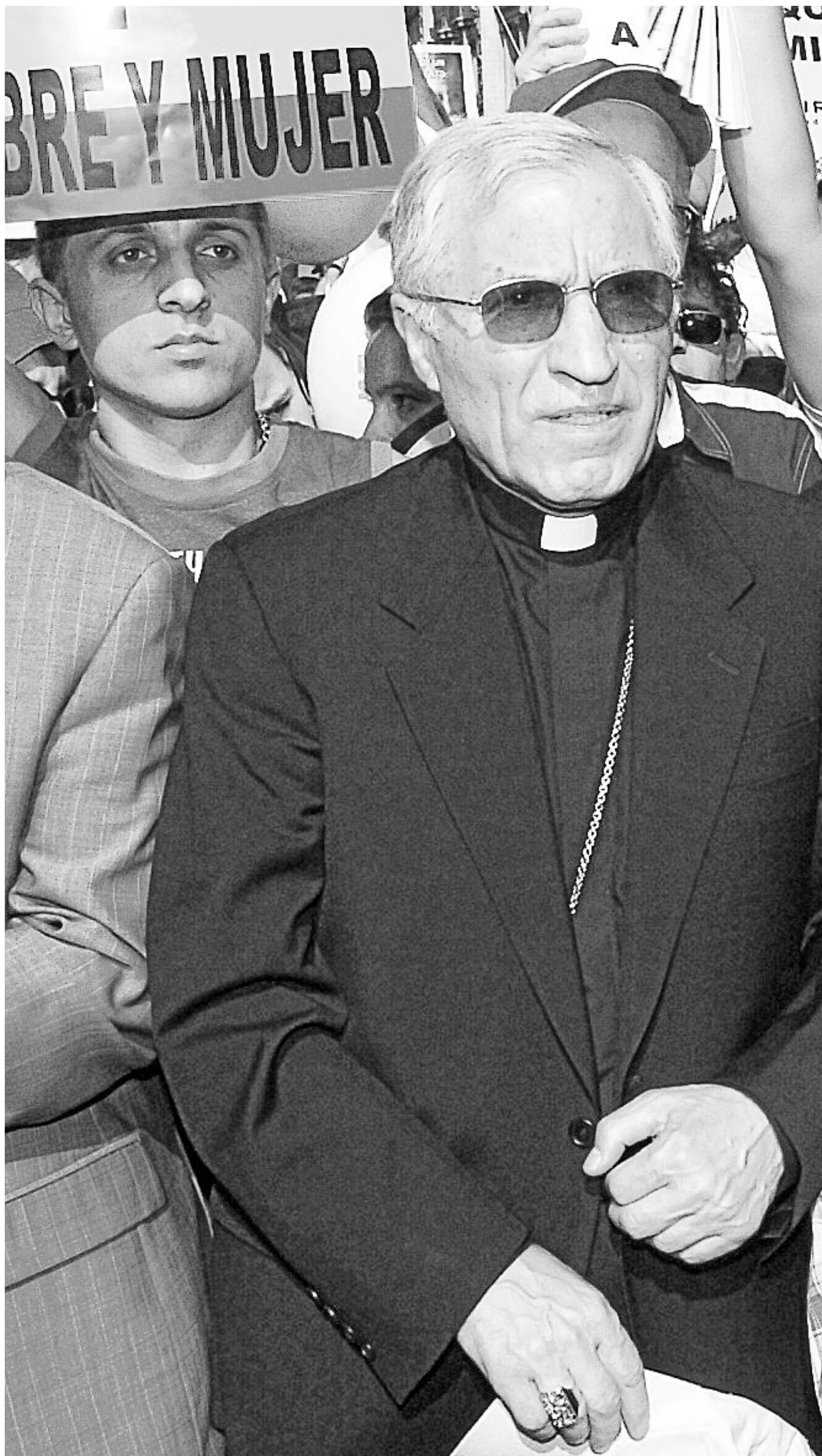

**A Igreja católica
em primeira linha**

Moitos católicos –e mesmo votantes do PP– botaron esta semana as mans á cabeza cando a Conferencia Episcopal emitiu un documento que, de xeito subrepticio, reclamaba o voto dos católicos para o Partido Popular. Os bispos amparábanse, sobre todo, nun argumento que desacreditaba outras formacións porque negociaran coa banda terrorista ETA. O máis sorprendente é que esta cuestión aparecía por vez primeira nos xa habituais textos de adoutramento da xerarquía católica en vésperas das eleccións. Noutras ocasións a curia defendera o diálogo cos para acadar a paz, como aconteceu cando as negociacións foron desenvoltas polos gobernantes do PP, nomeadamente José María Aznar. Agora, en cambio, a busca desa paz por medios políticos parécelles aos bispos unha actuación inmoral e sérvelles para culminar catro anos de vehemente acoso a José Luis Rodríguez Zapatero por motivos como a ampliación dos dereitos das parellas

A igrexa ensina os seus bispos

homosexuais ou a asignatura e Educación para a Cidadanía. Detrás da estratexia –que tivo o seu maior expoñente na emisora episcopal, a COPE– parece estar o arcebispo de Madrid, o chairego Antonio María Rouco Varela, líder da á ultraconservadora da curia e figura central nas insólitas imaxes das manifestacións que uniron nas rúas o clero co PP e mais coa ultradereita. Esa actitude contrasta coa política de concesións do PSOE, que aumentou a dotación económica para a Igrexa e que borrou do seu programa promesas electorais como a ampliación da lei do aborto ou a eutanasia. Para Jordi Pujol –tan pouco sospeitoso de acirrar os cristianos–, o máis terrible é que as eleccións do 9-M teñen un estraño paralelismo coas de febreiro do 1936 polos “enfrentamentos” entre o laicismo e o “integrismo relixioso”, o mesmo que no 36 acabaría apoiando o golpe de estado e a ditadura de Franco.

1. Blázquez: “O evanxeo non se identifica con ningún proxecto político”

Era martes de entroido e o presidente da Conferencia Episcopal Española, **Ricardo Blázquez**, facía unha chamada á calma, a “rebaixar a tensión” e tratar de aplacar o enfado do Goberno socialista despois de acirralo cun documento onde lle pedía aos católicos – sen mentalo expresamente pero sen dar outra opción– que votasen o Partido Popular (PP). As razóns que esgrimían os bispos baseábanse en varios puntos –o consabido apoio da esquerda ao matrimonio entre persoas do mesmo sexo ou a materia de Educación para a Cidadanía, entre outros– pero sorprendía que introduciran na listaxe as “negociacións cos terroristas”, unha cuestión delicada, xa que a Igrexa estivera sempre por medio nas aproximacións entre ETA e os sucesivos gobernos de España agás neste último intento, realizado por **José Luis Rodríguez Zapatero**.

O documento, a todas luces, era a traca final da Igrexa católica contra os socialistas despois de catro anos dunha insólita campaña na súa contra, con manifestacións que encabezaron os bispos e continuas demonizacións desde a emisora bispal da COPE. A resposta dos socialistas, porén, non se fixo esperar e por boca do seu secretario de Organización do PSOE, **José Blanco**, anunciou que “nada sería igual despois do 9-M” e que a súa vontade era reconsiderar os convenios co Vaticano e incentivar o autofinanciamento da Igrexa.

A ameaza surtiu efecto e Ricardo Blázquez –a cara máis amable da Conferencia Episcopal –apresurouse a quitarlle ferro ao asunto: “Iso é o que fixemos sempre e a ninguén lle debe sorprenden”, “desexo de que desapareza a tensión e volva a calma”, “o que vota en conciencia é cada cidadán e cidadá” e “non somos inspectores da conciencia ou da vida de cada un” son algunhas das frases dun discurso que tamén tiña os ollos postos nas voces disidentes dentro da Igrexa.

E é que grupos, comunidades e movementos católicos de base desmarcáronse rapidamente da Conferencia Episcopal, á que acusan de manifestarse desde o “unilateralismo” e de tratar os fieis coma se fosen menores de idade. **Enrique de Castro**, un dos capeláns do Centro Pastoral San Carlos Borromeo de Madrid, chama a atención sobre que os bispos “non fan referencia ó Evanxeo”, que é amor e perdón e, por conseguinte, significa diálogo cos inimigos, “incluídos os terroristas”. Á súa vez, o portavoz da

plataforma Redes Cristiás, **Evaristo Villar**, opinou que os pronunciamentos episcopais, en xeral, non teñen en conta a xente e por iso os cristiáns de base non se senten aludidos nin representados polo episcopado, segundo Villar: “metéronse nun berenxenal que non viña ao caso, expresando as cousas de xeito negativo como se fose a historia da perversión ou o final dos tempos”. Consonte con esa liña, a Asociación de Teólogos e Teólogas Xoán XXIII aseguraron que os bispos se aliñaron coa dereita política “máis extrema” para “agudizar” a confrontación entre a Igrexa e o Estado, “prexudicar” a convivencia e “danar” a Igrexa.

Con todo, o aparente amansamento episcopal parecía obedecer a unha cuestión eminentemente económica: están en xogo máis de 5.000 millóns de euros que a Igrexa católica recibe en España. A maioría destes cartos van ao ensino concertado, aos hospitais ou ás caspelas castrenses, pero tamén a pagar os bispos. O acordo actual data do ano 2006 e estivo baixo o coidado persoal da vicepresidenta do Goberno, **María Teresa Fernández de la Vega**, que acabou regalándolles aos bispos máis cartos dos que xa recibían coa esperanza de rebaixar a súa belixerancia. De feito, o PP abonoulle á Igrexa no 2004 138 millóns de euros e o PSOE, no 2007, abonoulle doce millóns máis. Iso, ademais, en contra da tendencia cidadá de doar cada vez menos impostos para o Vaticano na súa declaración da renda: no ano 1999 era case o trinta por cento e actualmente non chega ao 21 por cento.

A estratexia de De la Vega resultou desastrosa: creou malestar entre as bases do PSOE –convencidas de que camiñarían cara ao autofinanciamento da Igrexa–, non rebaixou a belixerancia e, mesmo, a deixou en ridículo cando asistiu á ordenación como cardeais de varios españois, un xesto desacomostado na diplomacia española. Despois do acto, a vicepresidenta dedicoulles unha cea de homenaxe e nesa cea –para a que preparara expresamente frases en latín e máximas de santo Agostiño–, recibiu os insultos da xerarquía hispana pola política de Zapatero. De la Vega, claro está, non quixo admitir o bochorno, pero a súa imaxe –como a capacidade do embaixador de España no Vaticano, **Francisco Vázquez**– quedou francamente mancada por aquela patética presenza e o posterior acto en defensa da familia tradicional que a xerarquía católica artellou en Madrid como acto de demostración política contra o Goberno.

As relacións do Vaticano co Estado regúlanse pola Lei Orgánica de Liberdade Religiosa do 1980 e os acordos asinados no 1979, unha actualización do pacto do 1953 entre a Santa Sede e o ditador Francisco Franco, que se mimaron ao longo de corenta anos con privilexios mutuos. No fondo, estes acordos non deixan de ser de dubidosa constitucionalidade, xa que a Constitución establece que ningunha confesión terá carácter estatal e, na práctica, a Igrexa católica acada ese rango.

2. A política do Vaticano acelera a crise das vocacións

A virulencia da Igrexa contra o Goberno de Rodríguez Zapatero comezou nada máis aprobarse o matrimonio para as persoas do mesmo sexo, unha lei recorrida polo PP ante o Tribunal Constitucional que colocou a España na vangarda da igualdade xurídica das parellas homosexuais no mundo.

As protestas desde o Vaticano foron constantes, mesmo nas recepcións oficiais a representantes españois. O matrimonio homosexual é, sen dúbida, un dos grandes cabalos de batalla do Vaticano e do PP, que falan sen poñerse rubios da fin da familia tradicional ou dunha laicidade radical que ameaza os alicerces culturais do Estado.

Mentres as xerarquías católicas encistaron a postura e determinaron que ningún homosexual puidese ordenarse, outras ramas do cristianismo pasaron a revisar a súa política de respecto ás unións non heterosexuais. Por exemplo, o bispo anglicano de Liverpool, **James Jones** –da á máis conservadora– pediu excusas por opoñerse no seu día ao nomeamento como bispo de Reading dun clérigo homosexual. Agora, Jones retractouse publicamente no libro *A Fallible Church* (Unha Igrexa falible), onde lamenta a súa forma de comportarse e insta os anglicanos para ter en conta os “exemplos bíblicos de amor entre dúas persoas do mesmo sexo e especialmente na relación de Xesús e o seu discípulo amado (Xoán), así como David e Ionatán”.

As posicións fundamentalistas do Vaticano en cuestións como a homosexualidade –apontoadas pola xestión de pontífices ultraortodoxos como **Xoán Paulo II** e o actual **Benedito XVI**– son as que, a xuízo de moitos católicos de base, están levando a Igrexa a unha crise de vocacións sen precedentes. Durante o pontificado de Xoán Paulo, o número de monxas católicas en todo o mundo caeu un 25%. A tendencia decrecente acelerouse a pesar dun sostido aumento no número de fieis da Igrexa católica, que supera os 1.100 millóns de membros. Ese número, con todo, non iguala o ritmo de crecemento da poboación mundial.

Entre 2005 e 2006 a cantidade de “membros da vida consagrada” caeu algo máis do dez por cento e baixou por vez primeira do millón de persoas. A maioría das persoas pertencentes ás ordes relixiosas son mulleres: 753.400 contra 191.810 homes, incluídos nestes últimos 532 diáconos permanentes. A caída no número de relixiosos indica que non están aparecendo suficientes monxas e sacerdotes para substituír os que morren, ou deciden abandonar os hábitos.

3. O PP di que eles nunca terían ningún problema cos bispos

Outra das cuestións que máis preocupan á Igrexa é a materia de Educación para a Cidadanía, que os bispos consideran unha ameaza para a súa posición privilexiada no ensino. Ao igual que noutros temas, a Igrexa conta coa alianza do PP, que se propuxo boicotear a nova materia. Pero de novo aquí, a Igrexa e o PP acadaron un gran fracaso social e apenas houbo obxecións á Educación para a Cidadanía, como reclamaban os dous aliados. Incluso, nas asociacións católicas de base abriuse unha fenda polas diferentes opinións que manteñen os partidarios de avanzar nas posturas e os máis reaccionarios.

Este tema, xunto co dos matrimonios entre persoas do mesmo sexo, son os únicos nos que o PSOE se mantivo firme, xa que noutros asuntos igual de conflitivos coa Igrexa –a Lei do aborto ou a eutanasia– si recuou nas súas propostas respecto

do programa que presentara, por exemplo, nas eleccións do 2004. Só nas últimas semanas, á vista da belixerancia dos bispos e da virulenta campaña antiabortista, os socialistas parecen reconsiderar o avance nunha lexislación que garanta os dereitos das mulleres que aborten.

Todas estas reclamacións serviron para proporcionar unha das imaxes máis inauditas da Igrexa católica desde a transición: os bispos encabezando manifestacións. Nesas manifestacións, as iconografías semellaban a regurxitación nostálgica de tempos que non volverán: o franquismo: bandeiras españolas, bispos nas rúas, políticos que se proclamaban herdeiros dos valores tradicionais, ameazas de desintegración de España e cánticos en defensa do catolicismo como única táboa que pode axudar os náufragos no proceloso océano da crise contemporánea. De adubío ás marchas, a ultraderita e numerosas asociacións vinculadas á á conservadora da sociedade, como

o Foro da Familia, a Asociación de Vítimas do Terrorismo ou E-cristianos organización que está a desenvolver un papel clave na última crise bispal.

Fronte á axitación, o líder da oposición e

candidato do PP á presidencia do goberno, **Mariano Rajoy**, presumía estes días que el nunca se enfrontaría aos bispos. “Pasa como sempre”, dixo, “Zapatero crea problemas en vez de soluciónalos. Cos bispos, nós nunca teríamos o máis mínimo problema”.

Arriba, María Teresa Fernández de la Vega saca o peor dos seus sorrisos co cardeal español Agustín García Gasco. Abaixo, monseñor Blázquez durante a roda de prensa que deu o martes pasado

Cando a Igrexa buscaba a paz...

O documento remitido pola Conferencia Episcopal en vésperas das eleccións do vindeiro nove de marzo non é o primeiro que os bispos formulan antes duns comicios pero si é o primeiro no que se arremete contra o diálogo e se condenan as negociacións con ETA. O terrorismo nin sequera apareceu mentado en todas as notas, como ocorreu en 1977, 1986 e 1993. Por exemplo, no texto previo ás eleccións do 12 de marzo do 2000, nas que José María Aznar revalidou a súa vitoria tras celebrar varios encontros para dialogar con ETA, os bispos resolvían cun sucinto desexo para unha “procura sincera da paz e da reconciliación e condena da violencia e do terrorismo”, moi distinto da especificidade gruñona que agora usan co Goberno de Rodríguez Zapatero.

A condena do aborto e da eutanasia, ou o apoio á familia e ao matrimonio unicamente entre home e muller, son temas recorrentes deste tipo de literatura doutrinaria. O primeiro texto cunhas características eminentemente electorais publicouse con motivo dos comicios que encetaban a democracia, o 15 de xuño do 1977, gañados por Adolfo Suárez, da UCD. Nesa ocasión os bispos pedíanlles aos cristiáns que non apoiasen partidos ou programas “incompatibles coa fe”. Na seguinte cita electoral do 1 de marzo do 1979, na que volveu gañar Suárez, os prelados expresaban a súa preocupación polo propósito de legalizar o aborto que fi-

guraba nalgúns programas e se estendían varias liñas sobre o terrorismo para expresar a súa repulsa e condenar o asasinato.

Antes da cita electoral do 28 de outubro do 1982, primeiro ano do triunfo do socialista Felipe González, os bispos optaron por un documento conciliador, titulado *A conciencia cristiá ante as próximas eleccións*. Para os comicios do 22 de xuño do 1986, os bispos non aludiron ao terrorismo, pero si chamaron os católicos a ter en conta asuntos como a protección da vida ou a protección da familia e o respecto ás crenzas relixiosas. Para as eleccións do 29 de outubro do 1989, aludían someramente ao terrorismo, ao paro e ao respecto á vida, e preguntábanse abertamente se non chegara o momento de “revisar puntos como a imposición de listas pechadas, a posibilidade do chamado transfuguismo político ou o tráfico de influencias”.

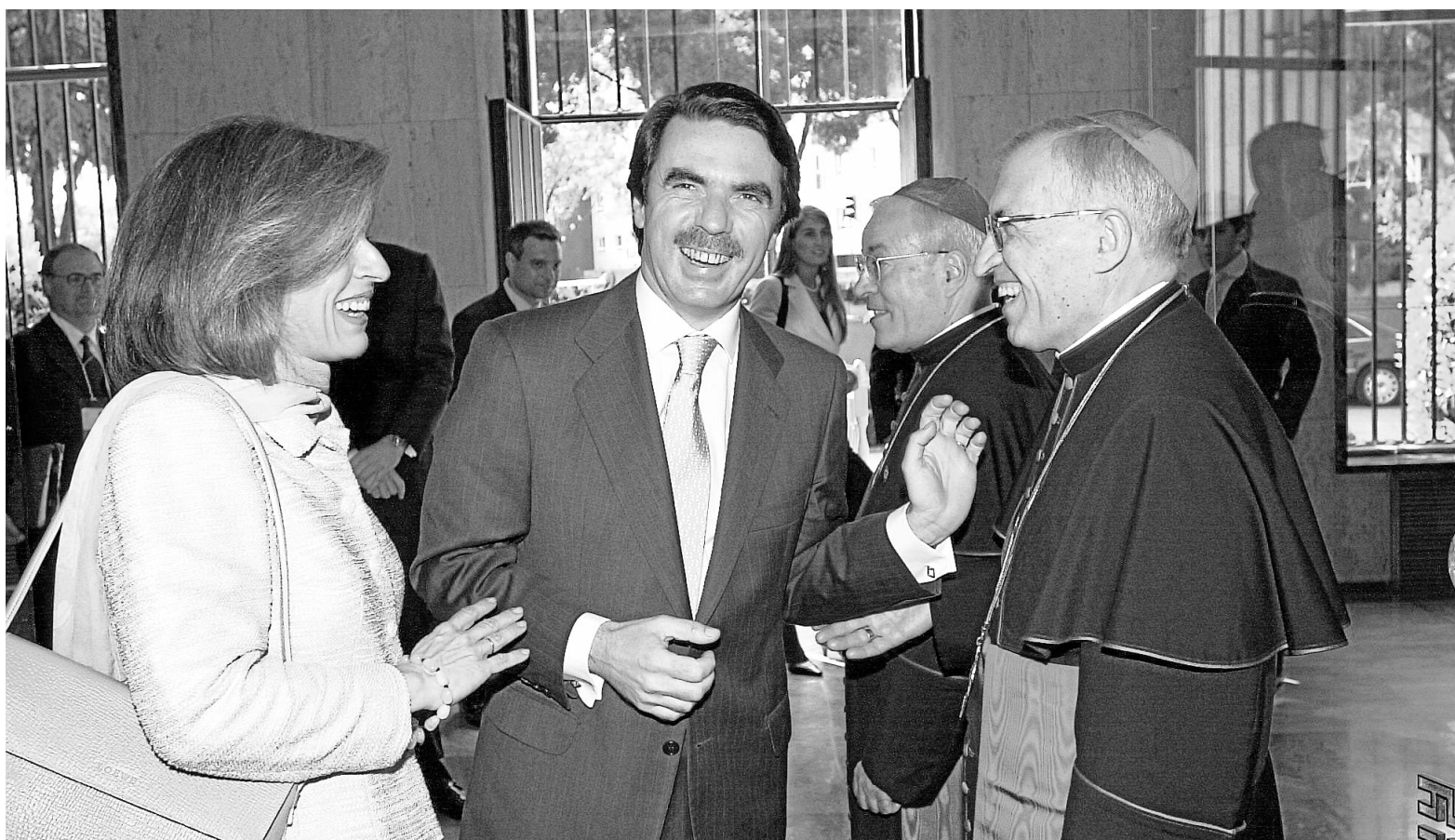
Chegaron as eleccións do 6 de xuño do 1993, as últimas que gañou González e, xunto a temas habituais, os bispos aludían ao “alarmante clima de corrupción debido á difusión de métodos fraudulentos e inmorais nalgúns actividades públicas e privadas”.

O paro e o terrorismo volveron ás advertencias episcopais na nota que os prelados emitiron antes das eleccións do 3 de marzo do 1996, que gañou o PP con José María Aznar como cabeza de lista. Catro anos despois, para a cita coas urnas do 12 de marzo do 2000, os

bispos recuperaban a condena ao aborto e á eutanasia, apoiaban o “verdadeiro matrimonio” e a “procura sincera da paz e da reconciliación e condena da violencia e do terrorismo”, sen citar as negociacións que o Executivo mantivera coa banda.

No ano 2004, a cita electoral do 14 de marzo chegou sacudida polos atentados islamitas da estación de Atocha. A nota dos bispos fora publicada en febreiro, cando as enquisas parecían dar gañador a Rajoy, aínda que sen maioría absoluta. A Conferencia Episcopal criticaba a produción de embrións humanos con destino á investigación, a eutanasia e o aborto, e pedían un “rexexamento incondicional” ao terrorismo.

Eleccións á parte, é habitual que os bispos se pronuncien en diferentes documentos sobre temas de actualidade como as leis de reprodución –ás que se opón tallantemente, tamén en alianza co PP–, investigación ou educación. Por suposto, tamén sobre o terrorismo, incluída unha instrución pastoral do 2002 na que consideraban “inadmisíbel” pretender alterar o ordenamento xurídico español, en alusión ao Plan Ibarretxe. Ao día seguinte do 11-M, antes de que se descartase á banda etarra como autora do masacre e en total coincidencia coas teses sostidas daquela por José María Aznar, os prelados advertían que “non é moralmente posible o trato político con ETA, nin directo nin indirecto”. Pero daquela... non era ETA como se nos tratou de convencer.

Na imaxe, Ana Botella con José María Aznar e o cardeal Rouco Varela mentres esperan seren recibidos polo papa Xoán Paulo II na súa visita a Madrid no ano 2003

A marca do pasado

A Igrexa constituíu, ao longo da Historia, un dos piares fundamentais do poder. Estes privilexios fóronse erosionando co amplo e dilatado proceso da separación entre a Igrexa e o Estado, contra o que a institución eclesiástica se resistiu para preservar a súa influencia. As dinámicas de mudanza inseridas pola Segunda República erixíronse, neste contexto, en aberto desafío. A reforma relixiosa do primeiro goberno republicano granxeouse a profunda inimizade do clero con medidas como a disolución da Compañía de Xesús, o afastamento do ensino das ordes relixiosas, a supresión das tradicionais contribucións e o recoñecemento da liberdade de culto e do divorcio, alén da introdución para as congregacións da esixencia de rexistrarse ou de limitarlle as súas posesións. O xiro á dereita do bienio 1934-1935 tranquilizou momentaneamente a Igrexa, xa que logo chegou o triunfo da Fronte Popular e os bispos non dubidaron en aliarse coa ultradereita e o fascismo.

O franquismo, de feito, brindarlle a ocasión de moito máis que o mero resarcimento. Segundo os cálculos do historiador **Julián Casanova**, uns 6.800 eclesiásticos foron asasinados ao abeiro do descontrol que caracterizou a hecatombe anticlerical desatada na zona republicana. Unha cifra moi inferior á dos miles de paseados baixo a dirección das autoridades, –50.000 só na posguerra– polos sublevados contra o Goberno lexítimo da República.

Entre os anos 40 e 70, a evolución do franquismo é indisoluble da propia Igrexa, que constituíu un dos alicerces da ditadura tras contribuír, xa durante a guerra, a lexitimar o discurso dos responsables do pronunciamento militar coa proclama da idea de “**Cruzada**”. No ano 1937, unha carta colectiva do episcopado español manifestaba o apoio da xerarquía eclesiástica aos que tentaron frear a “revolución comunista” dos últimos anos da República. A cambio da súa identificación co Réxime, a Igrexa recibirá a súa máis cobizada contrapartida: a recuperación da influencia política e social perdida. O franquismo suprimirá todas as iniciativas laicas republicanas, comprometéndose, ademais, xa nos albores da ditadura, a revisar a lexislación española de acordo coa relixión e coa moral católica. A Igrexa proxectará o seu influxo sobre a sociedade a través da prensa, o ensino e o asociacionismo católico.

Pero o cumio da impronta da Igrexa sobre o Réxime franquista arribará no período do **nacional-catolicismo**, entre o 1945 e o 1949. A vitoria dos aliados na Segunda Guerra Mundial e o rexeitamento da ditadura española por parte da ONU aconsellan un lavado de imaxe de cara ao exterior, que se traducirá no amornamento da retórica fascista en favor do reforzo do discurso católico e na concesión dun maior peso no Goberno á “**familia católica**”, á que se lle entregan as carteiras de Educación e Asuntos Exteriores, en detrimento de falanxistas e militares.

A superación do illamento internacional do Réxime, confirmada co acordo con Estados Unidos e o celebrado Concordato co Vaticano a primeiros dos anos 50 –que supón, entre outros beneficios para a Igrexa, a reserva dunha dotación económica

importante para o clero e o logro dun estatuto xurídico sen precedentes para as ordes relixiosas– revelarase como un dos eixes da consolidación do Réxime, xunto á mellora das condicións de vida dos cidadáns propiciada polo abandono progresivo da “autarquía” como eixo da economía. A institucionalización da ditadura apoiárase tamén en iniciativas legais como a Lei de sucesión, que consagra o carácter “católico” do Estado.

Os anos 50 asistiran, tamén, ao desenvolvemento de **tensións entre católicos e falanxistas na súa competición polo control da prensa e os sindicatos**, así como polo desacordo falanxista coa permisividade –aínda que tímida e relativa– amosada polo ministro católico de Educación, Ruíz Giménez. A pegada da Igrexa, nun Estado confesional, trascende á vida pública, impregnando todo o tecido social coa moral máis integrista.

Porén, a progresiva modernización social e económica acadada baixo a batuta dos tecnócratas do **Opus Dei**, aos que Franco confía o Goberno desde finais dos anos 50, deixará sentir tamén a súa marca

na Igrexa. O relevo xeracional, a radical mudanza na xerarquía católica que amosa o Concilio Vaticano II e a extensión no clero de actitudes críticas coa ditadura, parellas ao compromiso adoptado por moitos relixiosos coas causas sociopolíticas da época mesmo baixo a inspiración do marxismo, inauguran unha nova etapa.

A primeiros dos 70, figuras coma a do **arcebispo Tarancón** simbolizan esta transformación que está a vivir a Igrexa, e que provoca divisións no seu seo. Nos últimos anos do franquismo e durante a transición, a xerarquía eclesiástica escenifica o seu desvinculamento da ditadura con sucesivos pronunciamentos públicos, –máis ou menos sinceros, segundo as heteroxéneas interpretacións–, ao tempo que negocia o mantemento de prebendas como o seu papel no ensino ou a garantía do seu financiamento polo Estado. Agromaba así, se cadra, unha diverxencia de posicións na Igrexa que chega ata hoxe, e da que os actuais nostálxicos do integrismo forman parte.

Na foto, Franco saúda ao modo fascista diante da Catedral de Santiago, acompañado de autoridades eclesiásticas.

Coordinación: A.R. López e S. Noia. Deseño: Signum. Na portada, unha monxa grava o acto a prol da familia cristiá en Madrid. Decembro do 2007

14 F E B R E I R O D O 2 0 0 8 - N Ú M E R O 7 0 6

rdl

REVISTA
**DAS
LETRAS**

‘Politonos’

‘Politonos’

O amor

Lupe Gómez

Un xornal, ao igual que uns zapatos ou un armario, é un obxecto de desexo. Todas as mañáns os xornais sorpréndennos, igual que nos sorprende o amor. Lemos as letras grandes, as noticias que máis nos interesan.

Nos xornais escribe xente moi lista. Por iso os xornais son fermosos como a sabiduría. Namóranme as persoas que parece que sosteñen sobre elas o peso do mundo. As persoas que cumpren cos seus traballos. Como a miña profesora de ioga, á que lle escribin un poema. Ou Manolo Rivas, o gaiteiro que continuamente está reinventando a flor galega do toxo.

Trátase sempre, na vida e no amor, de manter o equilibrio. Gústame un exercicio que facemos en ioga: soste o peso do corpo sobre unha soa perna, na punta do pé. É divertido. Pensar que a vida está chea de *politonos*. Voces distintas que se aman e se mesturan. O poeta Carlos Oroza dicía nunha entrevista: “yo leo mucho la prensa, está viva. El libro ya es pasado”. Tamén dicía: “De vez en cuando lanzar un disparate es muy saludable” e estou de acordo con el. Cando digo dispartates quedo moi relaxada. A cama é o escenario do amor. Todos os días hai que facer a cama, para que estea contenta e bonita. Tamén

hai outra posibilidade: deixar a cama sen facer, pero daquela a cama non estará tan contenta nin tan bonita. A elegancia e a estética son importantes. Polas tardes temos máis tempo e volvemos ler os xornais. Repasámoslos. Estudámoslos. Como eses velliños xubilados que están nos bares porque non teñen outra cousa que facer. Eles son estoicos, non teñen présa por amar nin por vivir. Quizais só eles len a letra pequena dos xornais. Só eles poderían falar e opinar sobre a actualidade. Amar tamén é odiar.

Por iso as perruqueiras desta cidade me parecen tan desagradables e histéricas. Cando quero poñerme guapa ás veces póño-me máis fea. Menos mal que existe o Photoshop. O Amor é un laboratorio do que saen noticias que parecen poemas, e poemas que parecen noticias. Heidi é unha nena profundamente namorada. Falar coas vacas é o mellor deporte para a alma. Ao chegar a noite os xornais van parar ao lixo, e daquela morren. É como se todo o coñecemento, todos os artigos, toda a paixón desaparecesen. Como se todo o que os xornais din nunca tivera existido. Cando chega “the end of love” desaparece o Amor e non queda del ningunha pegada, ningún rastro? Todos os días, ao amor e aos xornais lévaos o Vento...?

A cociñeira do ioga

A Xulia, a miña profesora de ioga

Son a cociñeira
do ioga.

Lentamente
invento o silencio.

Fago tortilla,
ensaladilla e
croquetas.

Vivo
nun acuario
con todos os peixes
do mundo.

Subo polas paredes
cando me enfado.

*O amor non é un
contrato, non é un
pesadelo.*

Se queres facer ioga
tes que ser educada
e poñer chandal.

Non podes traer á clase
de ioga os teus biorritmos.

Tes que abandonar o mundo
cando quedamos calados.

Cando pecho as portas
do meu estómago.

Xa non como máis.
Xa non fago máis ensaladilla.

Veñen homes ás clases
de ioga porque eles
son duros e inxeis.

Facemos as posturas
da Natureza.

Queda vida nos bosques?

A cociñeira do ioga
sobe ao autobús polas tardes
e cruza os hemisferios
da cidade.

Para adelgazar camiña
catro quilómetros
pola Alameda.

Ás veces non quere
adelgazar. Ás veces
o seu corpo é
un balé.

Ela le revistas do corazón
nas que a xente está
moi relaxada e
despreocupada.

Nas clases de ioga
tentamos converternos en árbores.

É como ir ao colexio.
Imos todos os do barrio.

Hai mulleres de cincuenta anos
ou máis que teñen problemas,
que necesitan esquecer.

Os problemas métense no corpo
como os vermes nas mazás.

Estamos orgullosos
de ter unha cociñeira no barrio.

A cociñeira di que “o noso corpo
é como un río”, que se nos mancamos
temos que volver ser bebés.

Se sufrimos temos que facer que
o río recupere o seu cauce. Sentirnos
libres como o alemán de Camelle.

Os biorritmos teñen que
converterse en caixas de música.

TEMOS QUE APRENDER
A COCIÑAR.

Ás veces poño aneis
moi grandes de plástico,
moi elegantes, para espantar
as moscas.

Os meus namorados dinme
“que guapa estás”, COMO SE O RÍO
LEVASE MOITA AUGA.

No barrio da cociñeira
hai moita luz.
As mañáns son
de chuvia e cores.

A cociñeira ri sempre
porque está cansa de vivir.

Todo é tan absurdo
como facer ioga.

Cando facemos
o gatiño enfadado
e o gatiño contento
danos moitas ganas de rir.

Temos ganas de mexar.
Aínda que sexamos
moi guapos.

Namórome en ioga.
Vólvome cega
de nacemento.

Vou polas corredoiras
cos ollos tapados, e as flores
son tan agradables e tan olorosas
que a min me entran ganas de súar.

O MEU CORPO É BRILLANTE
PORQUE AS COCIÑEIRAS
SEMPRE BRILLAN CANDO
ENSAIAN RECEITAS.

Estou viva porque algún día
estarei morta.

Ela cando fai ioga
sente algo tan inexplicable
que non quere falar con ninguén.

Moitas veces quedo
sen palabras.

Gustaríame non ter que falar.
SER MUDA COMO
OS ANIMAIS.

A cociñeira érguese moi cedo
e pola noite durme mal.
Non descansa.

Prepara o almorzo
coas súas mans delicadas
e cheas de terra.

Ela naceu nunha aldea
e ata que foi á cidade
era moi burra.
Non sabía
facer nada.

AGORA SABE FACER
ROBALIZA NO FORNO.

Sáeme ben
a paella.

Veñen vacas
á clase de ioga.
Chegan ilusionadas
e marchan en silencio.

En Portugal
os pobres van
ás procesións.

Non manches a cara.
Non collas flores.

Gústame a poesía
porque é un xeito
de beber viño.
Non é o viño da misa.
É outro viño.

Ela unha vez nunha oferta
comprou un libro de Rosalía
de Castro e non sabe onde
pero teno nalgún lugar
da súa casa.

Vai pola rúa cargando
con todo o que atopa.

A xente do barrio leva
todo ás clases de ioga.
Queren deixar alí todo.

Ela non pode con
tanta enerxía.

Ás veces gústalle
curar a xente e ás veces
séntese demasiado responsable.

O amor para ela tamén
é unha pregunta.

Se non houbese preguntas
tampouco habería coches
nas rúas. Non habería
semáforos.

A cociñeira fai ioga,
fai empanadillas, fai samba,
fai manualidades. Non fai
informática, nin lle gusta
nin a entende.

O río leva música.
Hai pianos no interior
da auga.
Hai unha fonte moi grande
na que nacen todas
as cousas.

A cociñeira vomita.

A cociñeira fai
o saúdo ao sol
e queda moi contenta.

Despois nunca é
de noite.

O barrio brilla, e
o meu corpo convértese
nun poema naïf, nunha
lámpada alta. Teño medo
da escuridade como
cando era nena.

Os portugueses tamén
se cansan de falar.

Cansome
de escribir. De petar.
De berrar. Cansome
de amar. Cansome de
coller no buzón as
cartas do banco.

Cansome do silencio.
Cansome da música.

Chega a cociñeira
no seu autobús
todas as tardes.

Di que o ioga é moi bo.
Que é moi san.

Ela cociña e eu
tatexo.

Ela cociña espárragos
e a min non me gustan.

Quero estar
gorda porque
non me gustan
os tomates.

Fago haikus.
Estiro a cabeza.

Os do barrio
facemos unha queimada.
Saímos do ioga borrachos.
A augardente
queimando no peito.

Gústame facer
a postura da raíña,
e a da bolboreta.

Sentir que
regreso. Todo está
como estaba. O río
segue limpo.

Sentir o círculo
das cebolas.

Comer pan con queixo.

Cociñar lentamente
o silencio...

Facer a cama

A miña nai, que sempre me di
como teño que facer a cama

*Gústanme ter
a cama feita pero
non me gusta
facela.*

Todas as mañáns a mesma historia. “Hai que facer a cama”
Fágoa ás présas e mal. Non estiro as sabas nin as mantas.
Miña nai sempre me di: “es unha trapalleira”. Ela quere ensinarme
a facer a cama. Quéreme dar unhas clases. Todos os días fago
CORRENDO a cama, porque teño ganas de poñerme a escribir poesía,
crónicas ou reportaxes. Gustaríame andar en pixama pola rúa.
Estou namorada do dicionario. É un mundo por descubrir, cheo de palabras.
Estou namorada do meu ordenador obsoleto, teño Windows 98...
No meu ordenata podo pintar o ceo, as estrelas. Podo ir de paseo ou de viaxe.
O meu cuñado alcalde do PP preguntoume unha vez: “sabes facer as camas?”
Eu díxenlle: “NON”. Sentínme feliz como unha casa desordenada
con poemas nas paredes. LATÉXAME o corazón todos os días.
Todos os días fago a cama. Son unha perfecta ama de casa.
Encantame poñer mandil. Maquíllome para cociñar.
Gústame lavar a roupa na lavadora e tendela. FACER UN CADRO coas cores
das bragas, das saias, dos trapos. Son Andy Warhol, vivo na fin do mundo.
A cama serve para moitas cousas. Serve para durmir, para soñar, para
facer o amor, para ver a televisión.... A cama ás veces rompe porque
peso moito. Porque dou pinchacarneiros e salto sobre ela.
Cando vou para a cama polas noites síntome
como unha persoa íntegra e cansa. Ás veces teño INSONNIO
e póñense a danzar as bailarinas con traxes de arame.
Nos días festivos gústame meterme na cama e non saír.
A cama é un planeta. Fago unha instalación artística cada vez que
fago a cama. Teño monecos sobre a cama. Teño porquiños.
Son unha dama e cando fago a cama son máis humana.
Amence de forma clara,
repenica unha campá,
soa música no alto
da casa....

Vou desfacer a cama.

Impresionar

6 | **r d l**
Galicia Hoxe 14/02/08

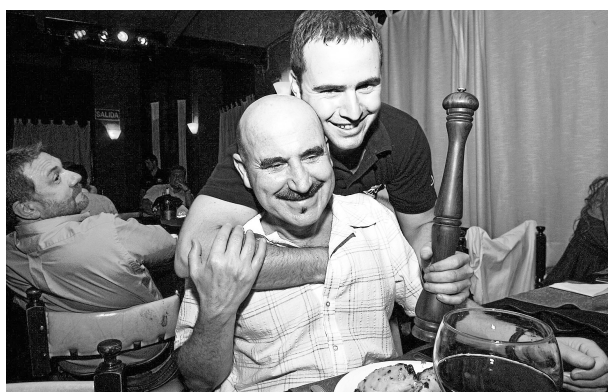
A miña tía Lucita,
a costureira humana e elegante
de Fisteus
Ao pintor mariñeiro

*Fago un vestido
precioso para
ir co meu amado.
Quéroo impresionar.*

Vou co meu namorado xantar a un restaurante.
Vou guapa como se fixese a primeira comunión.
El leva sombreiro. Parece un galán.
El dime “comemos cogomelos?”. Eu dígolle: “non me gustan”.
Miro a carta. Quero comer un menú infantil. Beber cocacola.
Que el me dea un regalo. A cidade resplandece. (Teño outro amor
gardadiño no volante da saia. “Cando queda clausurado un amor?”)
El fálame de escritores, películas, artistas... Saca toda a ARTILLARÍA, toda
a Cultura... Eu expoño os meus coñecementos, os meus gustos musicais,
o que aprendín no colexio. Quéroo impresionar e móstrolle as miñas costuras,
os meus encaixes, os meus remendos. El cóntame como se fixo o seu traxe,
Fíxoo un xastre encantador. O amor é MEIRÓ.
Son melosa e sempre quero estar contigo.
O menú infantil ten salchichas, hamburguesas. Ten cousas ricas.
Estou aforrando para ir a Brooklyn e ser *cool*.
Ti e eu somos países. O amor é unha INVASIÓN.
Ti invádesme e eu invádote.
Porque todos os amores son imposibles?
Voume converter en VIDEOARTISTA.
Facer vídeos como facer barcos.
Vou facer unha saia technicolor, vou parecer
unha pallasa e ti non me vas recoñecer.
Vou estar no río
esperando que aparezas, que me mandes
unha carta, que me leves a un restaurante...

Teño nas mans os patróns do vestido máis bonito
do mundo. Quero que me fales de cando a Arte era
unha nena sen maquillaxe, que me leves en taxi,
que me cosas pouco a pouco,
que me deixes libre....

A vida en construción...

Oda ás perruqueiras

Ao meu perruqueiro Bernardo.

Á miña estilista Tere.

*Non me gustan
as perruqueiras.
Son pesadas,
son artificiais,
son histéricas.*

Vou pola cidade buscando unha perruqueira que me comprenda.

Que non me agobie. Ás veces fai sol e estou contenta, vou á perruqueira, pónome de mal humor e ponse a CHOVER. As perruqueiras sempre teñen cousas que dicir. “Tes a pel moi seca, tes que poñer crema hidratante, tes que facer un peeling, tes mal a circulación, tes o pelo moi fino, nunca fixeches a manicura?, deberías facer unha limpeza de cute, terías que facer a depilación láser...” Sácanme de quicio... Case prefiro ter bigote como o meu cuñado alcalde do PP.

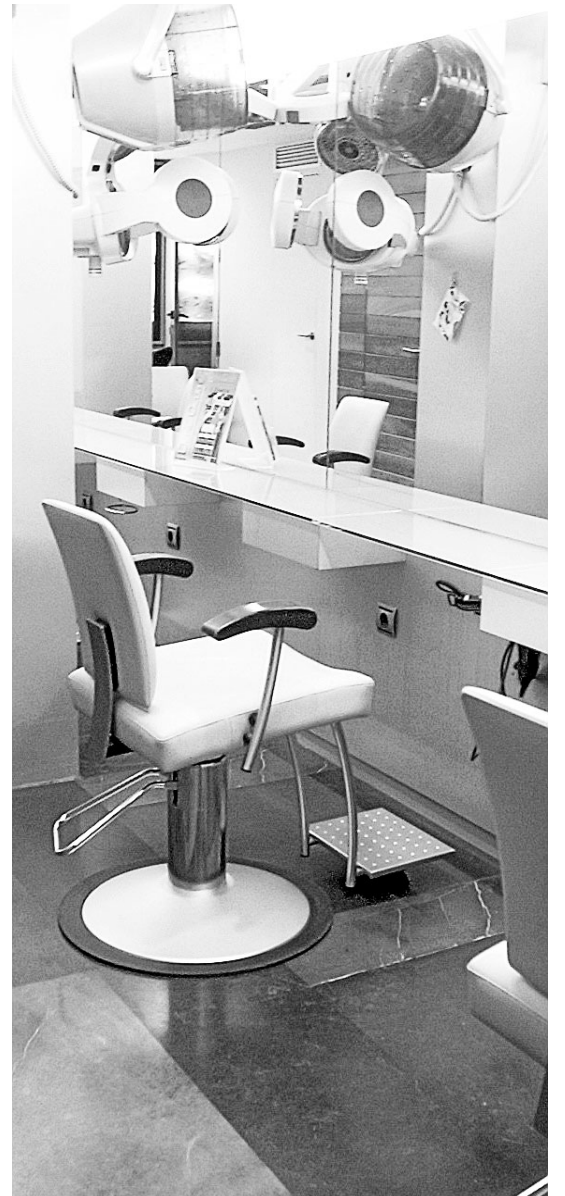
É como se o corpo fose unha guerra mundial. Unha vez unha perruqueira díxome “A MÍ NO ME GUSTA EL GALLEGO”.... A miña estilista preferida é Tere.

Tere é da aldea. Fago tertulias con ela mentres me peitea. Parece que estamos na leira apañando patacas. Ela non me complica a vida. Dime as cousas tal como son. Ela non vive nas nubes. Lévome ben co meu perruqueiro Bernardo. Déixolle facer o que el queira co meu pelo. É un perruqueiro doce, simpático, pop. As perruqueiras soñan con gañar concursos de beleza, ser fantásticas, casar con homes perfectos. A min as perruqueiras fanme doer a cabeza. Admiten na góndola mulleres sen depilar? O amor é un fenómeno paranormal. Carlos Oroza pasea polas rúas de Vigo. Está delgado porque non come. Monto nun barco de vela co meu amigo que pinta estrelas. Encerro con chave as perruqueiras nas súas perruquerías. Que queden aí, que nunca saian!

I hate perruqueiras....

I hate homes chulos....

A catedral é un avión de pedra.

Poema cheo de zapatos

*No poema
ten que haber
moitos zapatos,
como nunha zapatería.*

Zapatos caros e cómodos. Zapatos baratos que magoan.
Metemos os pés nos zapatos e CAMIÑAMOS...
Os zapatos son variopintos e diferentes, como as persoas.
Un día vin un lobo cuns zapatos moi grandes.
Hitler tiña uns zapatos terribles. Os zapatos de María Zambrano estaban cheos de pensamento.
Van Gogh tiña uns zapatos tristes e apesarados. Isabel Pantoja fai moito ruído cos seus zapatos cando canta. Cesaria Evora móvese descalza e libre polo escenario...
Fai falta Deus e fai falta o Demo. Unha vez vin como violaban unha muller nunha película.

“A vida é un cúmulo de marabillas que nos suceden a diario”.

Os zapatos de marca que máis me gustan son os de CAMPER.
Un poema é un esforzo de concentración. Páganme 3000 euros por cada poema que fago.
Heidi levaba uns zapatos cheos de flores cando se namorou das MONTAÑAS.
Nas festas patronais hai que facer carne asada nas brasas.
Hai que bailar como se fose unha obriga –aínda que che doian os pés, aínda que che aperten os zapatos-. Hai que facer ensalada para 20 persoas. Hai que facer café...

VOUME POÑER EN FOLGA.

No poema hai zapatos de mulleres preñadas, zapatos de mulleres coa vista cansada, zapatos de mulleres mudas, zapatos de mulleres obesas, zapatos de mulleres cegas, zapatos de mulleres con diabetes...

Hai zapatos vexetarianos!!!

Como serán os zapatos das catequistas? Abertos ou pechados?

Os zapatos dos taxistas son planos...

A vida é inxusta e TÉTRICA como os pallasos. O músico portugués Júlio Pereira toca moi ben o bandolim.... É unha música alegre e romántica, como os zapatos escuros de Rosalía de Castro.

As monxas poñen chándal e póñense a facer AEROBIC. Os zapatos das monxas son raros.

Existen zapatos moi presumidos e existen zapatos moi discretos.

Teño moitos pares de zapatos, moi modernos e moi desordenados.

Non quero un noivo sen zapatos.

Hai zapatos autóctonos e hai zapatos que viñeron en avión dende o estranxeiro.
Cando durmo en hoteis sempre coloco os zapatos no lugar máis bonito.
As pallasas tímidas escóndense para poñer os zapatos cos que van facer un espectáculo.
Cando teño zapatos novos son a persoa máis feliz do mundo. Parece que me medra o corpo.
Un poema debe ser como un supermercado. Tes que poñer uns zapatos maravillosos para ir a un concurso á Televisión. Os zapatos valen para ir en autobús ou para ir ó cárcere.
Hai zapatos “de fiesta” e hai zapatos de mortos e represaliados na Guerra Civil.
Se estou triste ou enferma agasállanme cuns zapatos de tacón altísimo.
Aos elefantes quédanlles moi ben os zapatos das geishas.

Quero dedicarme ao contrabando!

Hai contaminación en todas partes. O sol está contaminado.
Está contaminado o Amor. Están contaminados os parques.
Quedan poucos burros. O burro é un animal en perigo de extinción.

“Os teus ollos sedutores
son dúas Ave Marias”

Carta a unha vaca

Ao meu pai, que falaba
moito coas vacas.

Querida vaca

Estás tan gorda que parece unha bola de graxa. Porque sempre estás tan tranquila? Eu teño TECNO-ESTRÉS.

Porque morre tanta xente de cancro? Pola contaminación? Polo sobrepeso?

Polo tabaco? Polas noites gústame comer DEZ EMPANADILLAS. Vou facer réxime e perder 20 QUILOS. Querida vaca: Agora tes ganas de chorar pero cando chegue a luz dun novo día verás todo DENDE OUTRO PRISMA. *As vacas son eróticas? Como é a risa das vacas?* A “aloe vera” está de moda. É boa para a pel, axuda a cicatrizar as feridas.

Sabes facer haikus? Sabes permanecer calada durante 24 horas? Sabes falar polo móbil?

Sabes remoer as cousas, os pensamentos, a herba? AS VACAS SENTEN AMOR?

O amor é un impulso ancestral circunscrito nunha parte moi pequena do cerebro.

Vou tirar o amor ao lixo, xunto cos tetra briks e cos plásticos. SE RECICLAS O LIXO PODES CHEGAR A SER FAMOSA. O mundo avanza cara á destrución. Pero ti, querida vaca, non te inmutas. Permaneces FERMOsa E SAGRADA. Un home díxome que “o cu das vacas contamina” e eu non podía acreditar. As vacas sodes as raíñas.

AS AMIGAS FRANCAS DE OLLOS GRANDES. Que ocurriría se os xornais, en lugar de noticias tristes, trouxesen noticias alegres? Nin ti nin eu somos infalibles.

Temos medos, dúbidas, ciumes. “A ironía serve para darlle menos importancia ás cousas”.

Estás tan gorda! Gustaríache ser unha vaca anoréxica? A poesía é un oficio ou unha perda de tempo? Como fas para estar sempre guapa? Que ben te conservas, vaca! Non tes ningunhas enrugadas. “QUIEN TUVO, RETUVO”.

A sinceridade é unha bandeira. Os amantes fan o ridículo cando xa non saben agarrar o Amor. A túa casa son os campos verdes de Galiza? Qué é unha “foto-log”?

Como funciona un iPod? Se vas a unha librería cales son os libros que máis che gustan?

As vacas bailan e fuman haxix nos antros? O sexo, pouco a pouco, é unha revolución. A inmigración conleva TRISTEZA CRÓNICA...

Querida vaca, es boa cociñeira ou prefires comer nos restaurantes?

Sabes facer caldo galego? O marisco sabe ben nas bodas.

“Mi vida,
charquito de agua turbia,
burbuja de jabón,
mi último refugio,
mi última ilusión.”

Carta a Heidi

Querida Heidi

Gústanme os teus coloretos.

Es algo parva? Es intelixente e faste a parva? Es moi

delicada. Cando chegas ás montañas quitas toda a roupa e quedas en bragas...

“Hai moitas persoas actualmente discapacitadas por trastornos de ANSIIDADE”

Gústache Pedro ou prefires outros homes máis MACHOS? Gústame facer preguntas e pasear polo

bosque. Os cazadores poden matarme... “Gustaríame vivir da música, tranquilamente e con dignidade”.

Heidi, ti entendes de política? Para comprender as noticias de política hai que ter uns esquemas

previos, uns coñecementos de economía, sociedade e teoría política. Heidi, es tan feliz! Es inocente ou

culpable de todos os sufrimentos e todas as guerras? Conservas intacta a capacidade de sorpresa. Se

ves un touro poste a correr. Estás cansa de tanto saír na televisión?

Querida Heidi, es bruta como un arado? Prefires ser analfabeta ou catedrática?

Fasme CHORAR cando es tan boa... A Natureza é a túa relixión.

Nas montañas non hai colesterol nin triglicéridos. Comemos touciño, e os queixos que fai o abuelito.

Non hai centros comerciais. Non hai drogaditos.

Só estás ti co teu corazón grande... E Copito de Nieve.

Heidi non necesita ir ao psicoanalista. A Heidi non lle fan ‘mobbing’ no traballo.

Heidi descoñece palabras como “ergonomía”, “merchandising”, “OPA”.

Querida Heidi: ti cres na Galiza mártir? A túa lectura preferida é ‘Sempre en Galiza’?

Dicía Pessoa que “as cartas de Amor son sempre ridículas”.

Fago meditación dúas horas ao día e CANTO MÁIS ME QUERO RELAXAR MENOS ME RELAXO. Está de

moda ser budista. Os chourizos saben ben quentándoos no microondas. Es fráxil, Heidi? Tes medo de

sufrir cando baixas a rolos e a risas pola montaña abaixo? Tes medo de morrer tuberculosa no cárcere

como Miguel Hernández? Pareces tan transparente e clara! A túa felicidade é tan valente!

“Niebla” é un nome precioso para un can. “Blanquita” é unha cabra guapísima.

Queres que a Consellería de Industria poña unha fábrica nas túas montañas?

Queres que leven o teu abuelito para unha residencia de vellos?

Non chores, Heidi. As mafias non poderán destruír a túa felicidade.

Abuelito,

dime tú,

porqué soy tan feliz?

Oda ao Photoshop

Co Photoshop podes manipular as fotos
e ser tan guapa como ti queiras.

Pódense manipular os sentimentos.

“A convivencia é difícil”

“Estás preparada para a vida moderna?”

Novoneyra escribiu:

“dá vergonza vivir

dá vergonza estar vivo e ver a PRIMAVERA”

A linguaxe é o honor

máis grande do ser humano.

Quero convivir coa Natureza.

Aumenta o turismo ao Tibet e os monxes tibetanos
protestan para que cese a persecución de budistas.

Os carteiros rurais traballan en malas condicións.

O AMOR agora é moi PRECARIO.

“I LOVE YOU” PERO

NON ME BOTES O

MAL DE OLLO...

Co Photoshop podes manipular
as relacións humanas...

“Vivan os que andan no baile,
vivan os que andan bailando,
vivan tamén os amores
onde me están agardando”

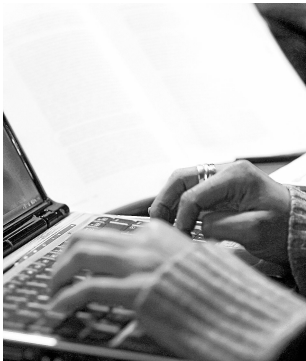
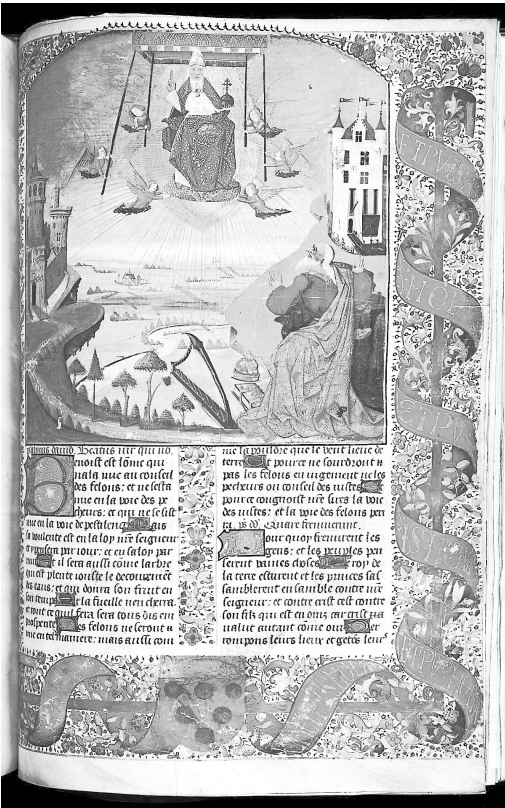
Escritores rebaixados

Se vas ás Rebaixas
atopas escritores
moi baratos-as.

En Galicia é típico chamar os escritores para todos os eventos.
Os escritores deben ser moi comprometidos, aceptar todos os convites.
Cobrar polo teu traballo sería inmoral. Os artistas vivimos do aire.
Almorzo un zume de aire. Xanto unha ensalada de aire. Merendo un bocadillo de aire.
Ceo unha salchicha de aire. “El dardo es esa mirada hacia el espejo de la lengua en la que nos descubrimos, porque el lenguaje nos mira.” María Antonia Dans, a pintora de Curtis, era culta pero exercía de inxenua. Gustaríame ser unha das mulleres dos seus cadros.
Respetar os dereitos de autor é utópico.
De noite escoito a Novena Sinfonía de Beethoven e chámanme ao móbil para dicirme: “mañá tes que vir falar de SEXO á Radio Galega”.
O escritor perfecto ten que ir a todas partes. Ten que ir á feira do cocido de Lalín, a todas as manifestacións do mundo, ás festas de Luar, aos xurados de todos os premios, aos talleres literarios.
Tes que facer moitísimas achegas totalmente altruístas.
ESFORZARTE PARA QUE A CULTURA DO PAÍS VAIA PARA ADIANTE.
“Se che dá unha trombosis cerebral podes quedar coa boca torcida e cunha parte do corpo totalmente paralizado”. Nas Rebaixas atopei un escritor por cinco euros.
Metín o escritor nunha bolsa de plástico e paseei polos parques da cidade toda a tarde.
Gustaríame ser unha sombra chinesa. Pablo Neruda era un home profundamente feliz. No Corte Inglés atopei unha escritora que me hipnotiza. AGOTA KRISTOF.
Prefire ser analfabeta, e fai un discurso da IDENTIDADE que me corta a respiración.
As cinco preguntas dos periodistas son: Who? When? Why? Where? What?
“Palpas os tempos, lambes as terras, trillas os días e vas andando”.
Quero romper un nocello no macrobotellón e coller unha baixa laboral de tres meses.
No contedor do lixo atopei un escritor galego que se compromete con todas as causas perdidas. “Queres vir a un recital a Cambados o 12 de novembro?”. “Pagádesme algo?”. “Ah, non, pagar non pagamos nada.”
Pois chamade ao Fary, a ver se el vai de balde.
O desamor é unha mutilación. DÓENME as músicas que descubrín contigo.

Gústame seducir e ser seducida...
Os semáforos do Amor están en VERDE.
Un guiso con zancos de polo é moi saboroso.

“Te vas Alfonsina
con tu soledad,
¿qué poemas nuevos
fuiste a buscar?”

Coordinación: A.R. López e M. Dopico. Deseño: Signum.

Carta a un armario

Querido armario.

*Es un mundo
no que caben
moitas cousas.*

Unha vez vin no xornal unha muller dentro dun armario. No meu armario hai moitas saias, moitos pantalóns vaqueiros. Hai camisetas, abrigos, bufandas, secadores de pelo. Hai bolsas de viaxe, nubes azuis, pianos, perfumes.

Hai froita, cadernos, fotos, maquillaxe. Hai noticias do día.

Hai obras de teatro aburridas e obras de teatro alegres. No meu armario hai películas de Wim Wenders. Dentro do meu armario están Maruxa Mallo e Carolina Otero falando de Amor e Política. Miña nai sempre me di: “a ver cando lle das traza a toda esa roupa que tes no armario...”. Teño toda A MIÑA VIDA no armario de Fisteus. Os diarios da infancia, as cartas que me escribían os noivos na adolescencia....

Un día vou ir DE PESCA co meu armario...

Queres poñer no lugar máis bonito da túa casa un cadro da artista portuguesa Paula Rego? As mulleres, cando sofren, vólvense FEAS. No meu armario hai monxes tibetanos. “Hay niñas difíciles que parecen perros”. A Vida ten zapatos de charol.

O afecto une as persoas.

“Recoñecémonos no mundo pola imaxe. A nosa conciencia forxouse coa fotografía, coa súa verdade, coa súa mentira”. Non quero unha casa sen mobles. A literatura que se escribe hoxe en día é unha literatura moi lixeira, de usar e tirar. Non hai profundidade. O barco sae ás 7.30 da mañá e temos que ser moi puntuais para escapar deste mundo que non nos gusta. Querido armario: ti admites todas as perspectivas, todos os puntos de vista, todos os encadres. Es unha parte moi xenerosa de todas as casas... Estás tan cheo que vas estourar. Podes sufrir un atentado. O terrorismo é o gran desafío do mundo actual. Unha vez vin un marabilloso espectáculo de Marta Carrasco. Unha bailarina chocando coas paredes do escenario. Unha danza MAGNÉTICA. Querido armario: invítote a vir comigo ver a nova obra do CDG.

Teño reservadas dúas entradas.

Os armarios son eróticos porque producen PRACER.

Os dermatólogos saben moito sobre as persoas.

“No controles
mi forma de bailar,
porque es total
y a todo el mundo gusta.”

21 F E B R E I R O D O 2 0 0 8 - N Ú M E R O 7 0 7

rdl

REVISTA
**DAS
LETRAS**

**ПО ВСЕМ
ОТРАСЛЯМ
ЗНАНИЯ**

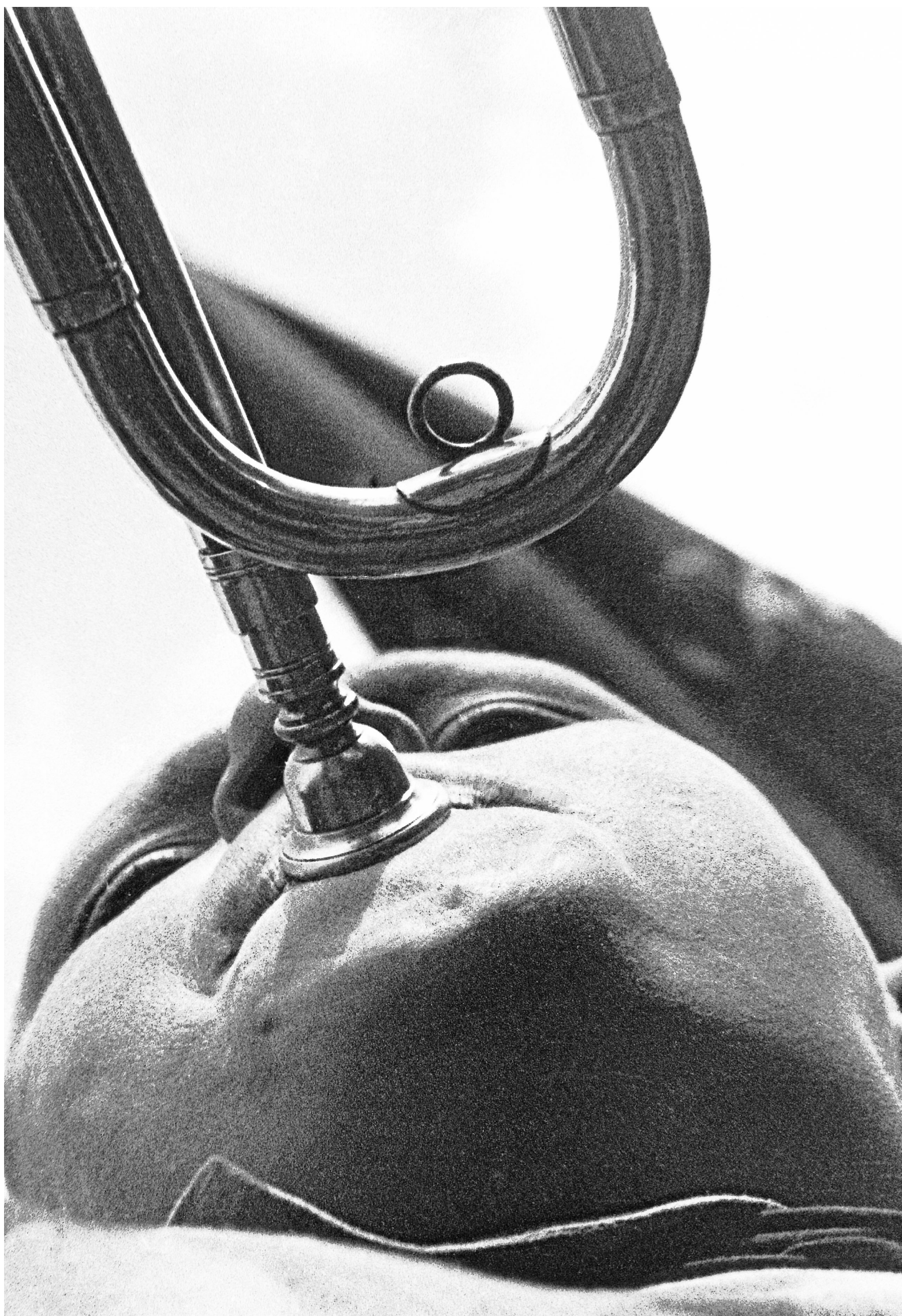
Rodchenko

Alexander Rodchenko

A subversión do ollar

Picados e contrapicados. Diagonais. Ángulos oblicuos. Dinamismo, movemento, risco, experimentación e innovación. Fusión de materiais, técnicas e disciplinas. Transgresión dos dogmas da pintura convencional. Obxectos transfigurados polo efecto da iluminación. Presentados baixo perspectivas e situacións inauditas. Enfocados desde unha multiplicidade de puntos de vista. Obsesión polatecnoloxíae polas formas industriais da cidade moderna. Abstracción, en suma, pero ao servizo do real, do cotián, e dun obxectivo que trascende o feito artístico: a revolución. É o estilo persoal que o fotógrafo e deseñador gráfico ruso Alexander Rodchenko lle legou á historia da arte universal. Unha pegada indeleble, fundamental para o desenvolvemento da fotografía moderna. Revista das Letras réndelle homenaxe lembrando a súa vida e obra.

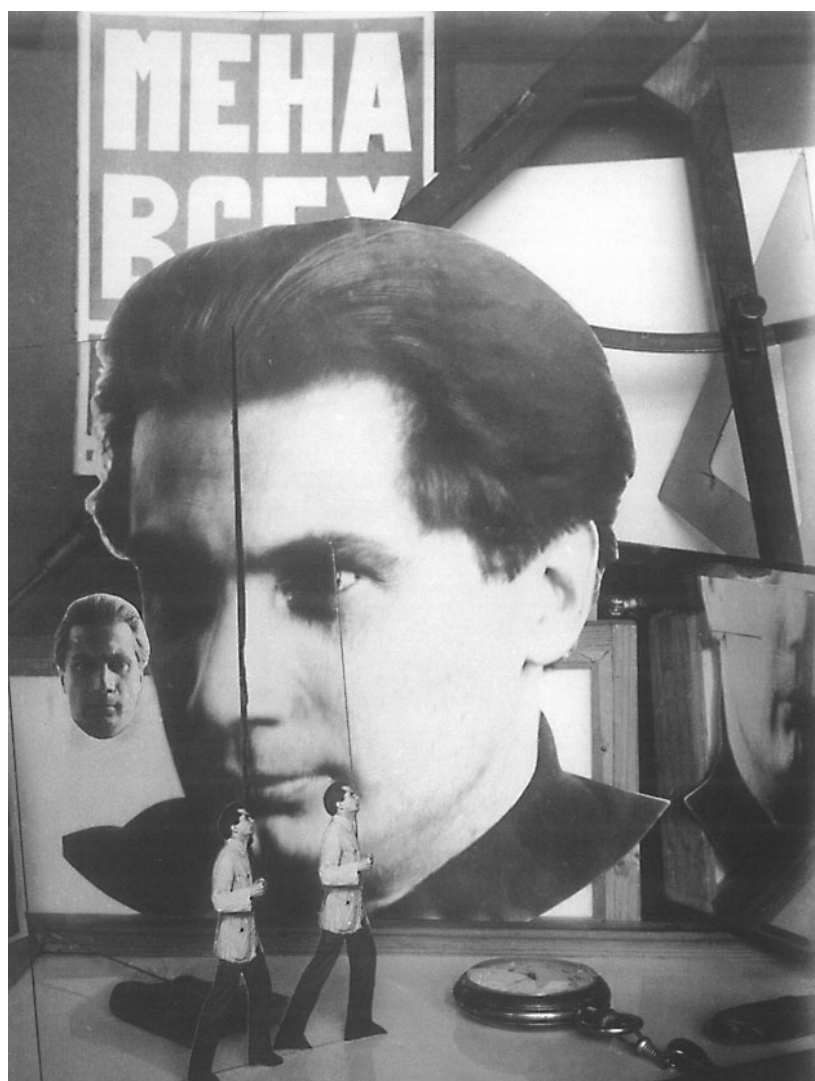
“A inventiva é o principio dinámico que levará a arte cara a adiante”, acabará “cos dogmas e canons inquebrantables e libraranos da idea de beleza eterna”. “Temos que cambiar completamente o noso pensamento visual”. Un dos pais do construtivismo ruso, Alexander Rodchenko, (San Petesburgo, 1891 – Moscova, 1956) anunciaba con proclamas coma estas a revolución das artes á que asistiron as primeiras décadas do século XX coa chegada das vangardas. A abstracción, coas súas distintas correntes, foi o camiño que tomaron os artistas rusos para adherirse aos novos tempos da creación. As obras de arte pasaban a subverter os principios, ata entón incontestados, da representación da realidade material. Os construtivistas abrazaron, ademais, un concepto da arte como un instrumento ao servizo da utopía.

Rodchenko estudou na Escola de Kazan e no Instituto Stroganov de Moscova, recibindo, nos albores da súa carreira, a influencia da arte abstracta de autores como Kasimir Malevich e Vladimir Tatlin. Identificado coa causa bolxevique, traballou tras a revolución de 1917 na reorganización das escolas de arte e museos do país. En 1920 comezou a impartir clases no Superior Estado de Talleres de Artistas-Técnicos (VKhUTEMAS). Foi partícipe, entón, das mostras fundacionais do construtivismo: na X Exposición estatal presentou os seus cadros *Negro sobre Negro*, e na XIX unha serie concibida baixo o alicerce do ‘linearismo’.

Alexander Rodchenko avogaba, en harmonía co proxecto revolucionario, por unha arte obxectiva e impersoal. Comezou explorando as posibilidades dos elementos da pintura, que analizou, un por un, en series sucesivas: a superficie plana de traballo, o tratamento do seu material e textura, a cor e a ausencia desta, e a liña. Propugnou o ‘linearismo’ como alternativa ao suprematismo, erixindo a liña en protagonista absoluta: liñas rectas de cores en orientacións verticais e oblicuas, que se entrecruzan sobre fondos relegados a meros escenarios. Nas súas *Construccions Espaciais* logrou crear efectos tridimensionais, esvaíndo as fronteiras entre a pintura e a escultura e introducindo a multiplicidade de puntos de vista como novo principio desde o que contemplar a obra de arte.

O artista revelábase, para el, coma para o resto dos construtivistas, como un construtor, un enxeñeiro visual, que muda o xenio romántico e intuitivo dos pinceis pola exactitude xeométrica e austera da regra, a escuadra, o compás e o cartabón, transgredindo os fundamentos clásicos da pintura: a perspectiva renacentista, profundidade, cor, textura, tonalidade... Rodchenko consagrou a súa ruptura definitiva coa arte do cabaleta en 1921, ao exhibir nunha mostra do Instituto de cultura artística (INKHUK) o tríptico *Tablas rasas*: tres cadrados, vermello, amarelo e azul, na súa máxima saturación e pureza. “Reducín a pintura á súa conclusión lóxica. Afirmo; é a fin. Cores básicas. Cada plano é un plano e non hai representación ningunha”, explicou máis tarde. A partir de entón, virou máis resoltamente cara a outras formas de arte como o deseño gráfico, a fotomontaxe e a fotografía.

Rodchenko foi un dos pioneiros da utilización da fotografía como medio de comunicación visual de masas no ámbito publicitario. No 1922 comezou a facer fotomontaxes con fotos de revistas e doutros autores.

No mesmo ano iniciou as súas colaboracións co cineasta Vertov, ao tempo que publicaba, en revistas, fotomontaxes que desdebuxaban os límites entre a fotografía, o cinema e outras manifestacións artísticas. No 1921, Lenin instituíu a Nova Política Económica (NEP) nun intento de reavivar a maltreita economía rusa. Entón, empresas gobernamentais víronse obrigadas a competir no mercado, circunstancia que supuxo, para Rodchenko, a ocasión para darlles saída aos seus deseños publicitarios. Porén, a NEP supuxo, tamén, a fin do privilexio inicial do que gozaran os artistas da vangarda, Rodchenko entre eles, no control das novas institucións culturais. En resposta, un grupo deles, liderado polo poeta Vladimir Mayakosky, fundou a Fronte de Artistas da Esquerda (LEF). Rodchenko deseñará as cubertas da revista deste colectivo, LEF, e despois Novy Lef.

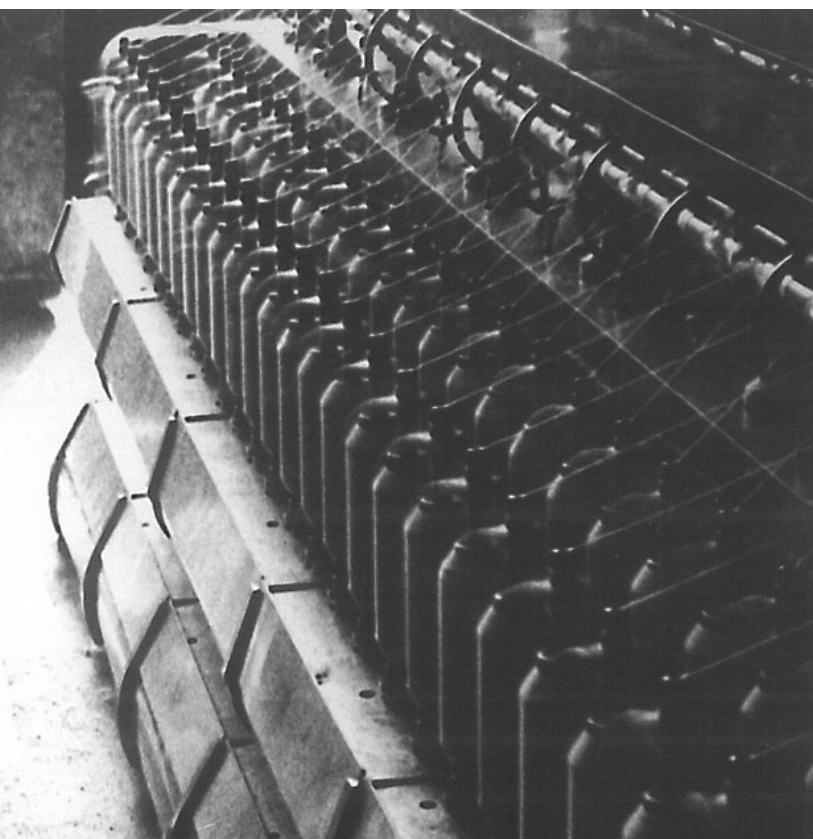
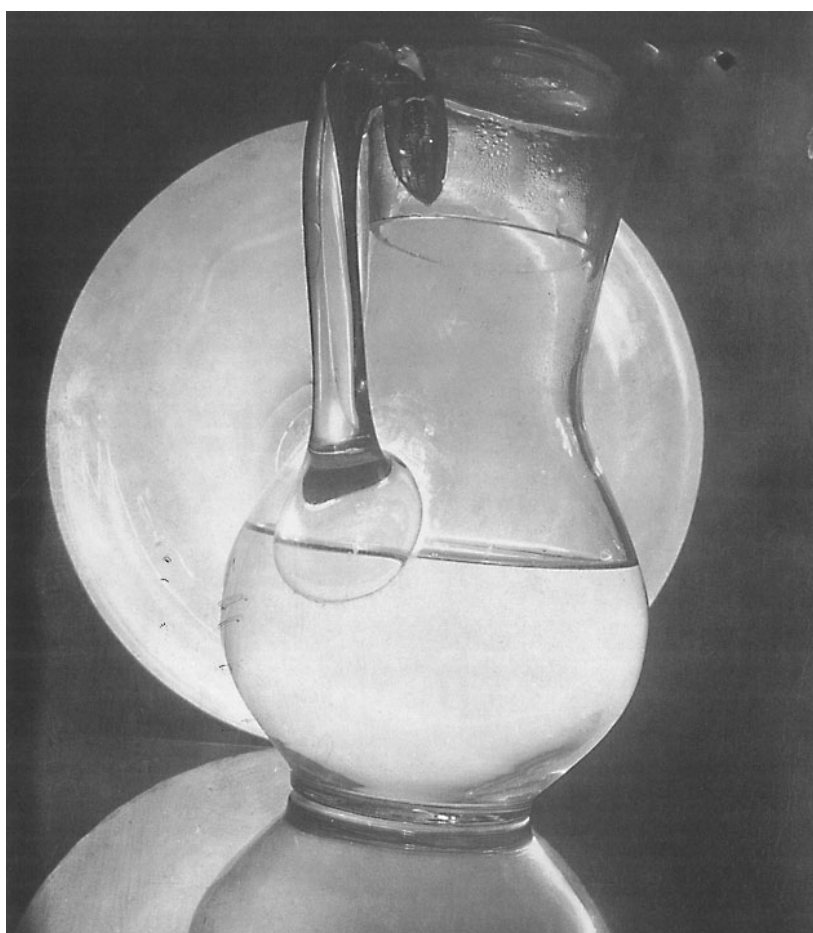
Rodchenko experimentou, nos seus primeiros deseños, coas virtualidades da letra: caracteres, tamaños, maiúsculas e minúsculas, espazos, cores (negro e vermello, sobre todo), sobre fondos neutros. Combinou o letrismo coa fotomontaxe que, por influencia do dadaísmo, considera non un xeito de reproducir un feito visual, senón de conseguir unha exacta fixación do mesmo, como coa fotografía. Máis tarde abandona esta técnica dadaísta para comungar máis ao dinamismo das liñas e coa tipografía construtivista. Pero non comezará a facer as súas propias fotos ata o 1924.

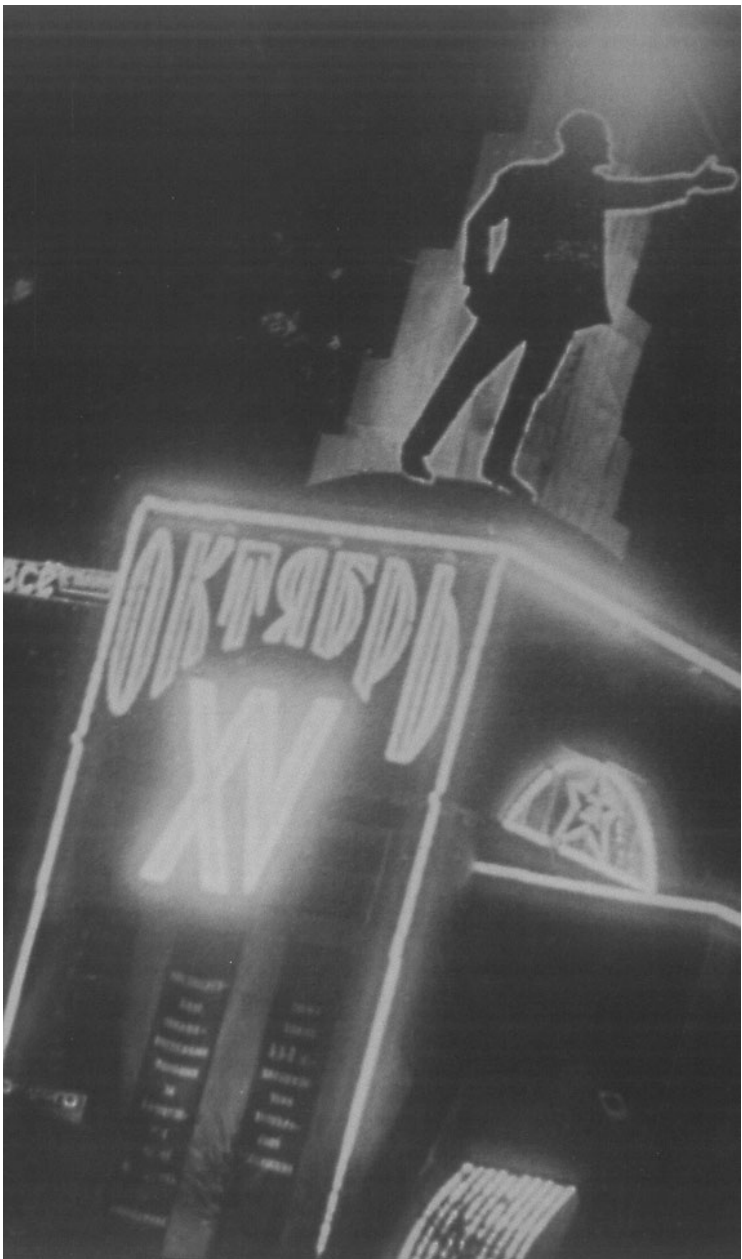
As primeiras fotografías tomounas no seu estudo. A esta época pertencen algúns dos seus retratos máis famosos, nos que foxe da ornamentación superflua dominante daquela. A súa cámara transforma os rostros en símbolos, iconos, de cuestións que os trascenden. No 1925 realizou unha viaxe a París que sería decisiva na evolución da súa obra. Alí fotografou o pavillón central da Exposición Internacional de artes decorativas e industriais modernas de París, desde un punto de vista baixo, inclinando a cámara e mirando cara a arriba. Tamén tomou vistas da cidade desde perspectivas elevadas. De volta a Moscú, a súa cámara detense nos detalles dos edificios e nas escenas cotiás.

Os picados e contrapicados, a presenza de diagonais e ángulos oblicuos, a sensación de mobilidade, a pegada da obsesión pola funcionalidade, as formas industriais da cidade moderna e a tecnoloxía, convertéronse no seu carimbo persoal. “O cinema e o ollo da cámara teñen que atopar a súa propia maneira de filmar, non representando o campo visual normal do ollo humano, senón ampliándoo”, dicía. Rodchenko experimentaba, arriscaba, innovaba combinado medios e materiais, fusionando disciplinas e procurando perspectivas inéditas da realidade cotiá. Mesmo cando facía fotos de obxectos domésticos, tomábaas a contraluz e desde abaixo. Actuaba sobre a iluminación para lograr efectos de deformación, recorte e desprazamento das imaxes, ata chegar a causarlle ao espectador dificultades para recoñecer o obxecto fotografado. Sen deixar, porén, de documentar a vida real. “Se se desexa ensinar ao ollo humano a ver dunha forma nova, é necesario amosarlle os obxectos cotiáns e familiares baixo perspectivas e ángulos inesperados e en situacións inesperadas: os obxectos novos deben ser fotografados desde diferentes ángulos”, afirmou.

A sorte de Rodchenko mudarí, porén, en paralelo ao novo devir experimentado pola revolución bolxevique. A consolidación de Stalin no poder ó remate da década dos 20 puxo fin á relativa apertura da NEP. A arte de Rodchenko é atacada na prensa polo seu suposto “formalismo burgués”. En 1932, o Partido prepara o camiño para a unión de artistas baixo a batuta do “realismo socialista”, o estilo promovido desde a oficialidade. Alexander Rodchenko segue a traballar no ámbito da fotografía e do deseño, pero, paseniño, vai sendo relegado ás marxex, á periferia da cultura soviética.

A partir de 1928 será contratado como reporteiro gráfico en varias revistas. No 1930 fundou o Grupo Octubre, con outros profesionais da fronte da esquerda. Seguiu tomando fotos da cidade, e despois de escenas de acontecementos deportivos, do circo... A finais dos anos 30 participou en varias mostras de arte importantes, e mesmo despois da Segunda Guerra Mundial. Morreu no ano 1956 dun ataque de apoplexía. A súa achega é aínda hoxe considerada fundamental para o desenvolvemento da fotografía moderna. Mesmo contribuíu a sentar os alicerces da tecnoloxía dixital do século XXI.

Coordinación: A.R. López e M. Dopico. Deseño: Signum.

ЛЕНГИЗ

28 FEBREIRO 2008 NÚMERO 708

rdl

REVISTA
**DAS
LETRAS**

CUBA
Os días decisivos

Desde o día 24 de febreiro, “un galeguiño cubano”, Raúl Castro, preside Cuba, a illa do proceso revolucionario máis contundente e teimudo que viviu o planeta no século XX. A toma de posesión efectuouse pouco despois de que o seu irmán, e antecesor na presidencia, Fidel Castro, dimitise do cargo por razóns da saúde, nun momento no que, precisamente, Galicia era a protagonista da vida cultural cubana como invitada de honra da Feira do Libro da Habana, un dos grandes acontecementos editoriais de Latinoamérica. Neses días cruciais para o futuro da república caribeña, varios periodistas galegos tiveron a oportunidade de coñecer *in situ* como respiraba o pobo

Cuba, a hora do cambio

cubano a inminencia do cambio, confirmado por Raúl Castro cunhas medidas que colocan a revolución ás portas dunha impredecible reconversión económica –auspiciada en boa medida pola China– e dunha necesaria apertura de liberdades no cerrado réxime castrista. A boa parte destes periodistas –**Belén López, Rosa RS, Bocixa e Dani Salgado**–, Revista das Letras pediulles que describisen a atmosfera que viviron neses inesquecibles días habaneiros. O resultado é un monográfico que nos permite albiscar o destino dun proceso chamado a conmocionar os dogmas comunistas do século XXI. Canda eles, o testemuño de **Herminio Barreiro**, adentrándose no novo horizonte que abre a remuda de Raúl Castro. Hoxe, os ollos do mundo miran cara a Cuba. Galicia, tamén.

A primeira recepción de Raúl Castro –o novo presidente cubano– a un estranxeiro foi ao secretario de Estado do Vaticano, Tarsicio Vertone, que apoia os cambios na illa

Un referendo revogatorio

Herminio Barreiro

"O máis forte nunca é o bastante forte como para ser sempre o amo, se non transforma a súa forza en dereito e a obediencia en deber".

"Non existe no Estado ningunha lei fundamental que non se poida revogar, nin sequera o pacto social"

J.J. Rousseau, *Do contrato social*

É ben coñecida a posición do presidente de Venezuela Hugo Rafael Chávez Frías sobre a importancia política do poder electoral á hora de gobernar un país que pretende marchar cara ó socialismo nestes inicios do século XXI. Máis dunha vez ten falado o líder bolivariano da conxunción e da necesidade política na utilización do que el chama os catro poderes fundamentais para gobernar: executivo, lexislativo, xudicial –os clásicos–. E ademais o poder electoral. E mesmo habería que engadir seguramente o poder mediático.

Ese poder electoral é o seu tributo político a Jean-Jacques Rousseau e á presenza do pensador ilustrado na ideoloxía e na vida política práctica do independentismo e do anticolonialismo americano do século XIX, como moi ben sinala o filósofo malagueño Adolfo Sánchez Vázquez, nun pequeno e fermosísimo libríño titulado precisamente Rousseau en México. Como tamén estaría presente Rousseau na revolución mexicana do 1910 e, agora mesmo, nese apaixonante proceso político revolucionario que están a vivir en Venezuela. Nunha palabra, Rousseau está e estará presente sempre en todas as cuestións

contitucionalistas que se poidan presentar en todos os países de calquera parte do mundo.

Como se recordará, a oposición política venezolana foi a primeira en empregar o mecanismo do referendum revogatorio do que falara Jean-Jacques e que se recolle na vixente Constitución bolivariana. Acadado o número de firmas preceptivo para a súa convocatoria, levouse a cabo non hai moito ese referendum, que viña sendo coma unha homenaxe teórico-práctica ao revolucionario filósofo xenebrino e que rematou cun gran triunfo de Chávez na consulta popular.

Ben, pois Hugo Chávez acaba de sorprendernos a todos novamente ao referirse, nunha intervención pública de hai algún tempo, á posibilidade de exercer ese dereito nunha especie de referendum revogatorio 'contra si mesmo' –como el dixo–. Antes do 2010 o Presidente venezolano podería consultar ao pobo se quere ou non quere que siga a ser o presidente do país; o que, ao mesmo tempo, implicaría outra pregunta sobre se o pobo acepta ou non a elección indefinida dunha persoa para o cargo de presidente.

Como se ve, as consultas democráticas periódicas e frecuentes deben ser unha arma política de todos os movementos sociais revolucionarios, para consolidar así a súa implantación social. Cousa que non puideron facer, acosadas sempre polos inimigos de clase, as revolucións que triunfaron a través da loita armada: Rusia (1917), China, (1949), Cuba (1959).

A revolución bolivariana está dando mostras, unha vez máis, dunha creatividade continua e incesante.

Ao ritmo de todos

Bocixa

Ao pisar chan a primeira noite na Habana recibes unha estraña impresión mestura de pachorra e desacougo sen saber ben o que é. Axiña un se decata de que a luz é feble, ou sexa, non se desbalde enerxía coma na Europa consumista. En poucos minutos os ollos afanse e na penumbra todo se lea e enmaraña.

Coa mesma ábrese o pano e comeza o teatro diario. Alguén se achega para dicirche que se es galego, que a súa bisavoa ou a bisavoa do seu primo era galega de Valencia e que se queres divertirte o acompañes. De primeiras 'mojito', leria e compañía feminina. Logo decides que é mellor deixala correr. Sen coller alento e sen tempo a que penses xa tes os mellores habanos, a mellor casa de comidas e se che apetece "tirar" tampouco te preocupes. Na Habana todo existe. Sempre hai algúns pés que te seguen, algúns ollos que reparan en ti.

Pero tómao con pachorra máis sen pararte. Vivi díxome que na Habana hai que moverse ao ritmo de todos, non pararse, así serás unha persoa máis, non un turista. Se es turista, a poder de leria e verbas sen pausa, vas entrando na roda d@s buscavidas nunha cidade de máis de dous millóns de habitantes e onde a maioría vive día a día. Unha cidade onde as persoas residentes deben de estudar, traballar, colaborar ou evitar bater coa poli. Unha cidade onde hai marxinación, onde hai moitas varas de medir dependendo da condición de cadaquén. O bloqueo perverso e ruín dos que enfronte agardan tomar de novo esa fermosa illa, desterrar á súa xente para convertela nunha selva de intereses económicos e desprestixiar o socialismo revolucionario que a pesar de resultarlle complicada a situación, soubo transmitir valores fundamentais que noutros lugares do planeta xa son historia.

A Habana, lugar onde ningún galego é forasteiro, onde podes perderte polo barrio chinés e acabar ceando en calquera humilde morada, compartindo ensalada, torta e ron branco.

A habana ole a ron, zoa o son en cada curruncho e as baladas de Silvio e Pablo adornan todas as noites do Malecón, pero con xeito inon cantes esa de Feliú! ¡Aquí anda moita Policía!

A revolución cubana precisa de máis revolución para facerlles fronte ós grandes problemas do País. O primeiro o maldito bloqueo e logo necesidades básicas de liberdade, necesidades económicas, de discriminación.

Sentinme ben na Habana, a "cubanía" transportoume aos meus tempos de neno onde a vida, as portas estaban abertas. Lugar onde cáseque ninguén ten que poñer muros altos para salvagardar a súa fortuna, seguramente conseguida a poder de fraude e explotación.

Entendo que os cubanos e cubanas soñen con Europa, pero unha Cuba realmente Libre compracería a calquera ser human.

Galiza sempre "pintou" moito en Cuba, as nosas pegadas quedaron en cada curruncho. Este ano dentro das actividades da Feira do Libro achegámonos como País a unha illa que ben merece ese intercambio cultural, que ben merece saber e recibir máis de nós. Como Cuba tratou e recibiu a aqueles galegos e galegas que un bo día colleron un vapor cara ó caribe.

Hai quen di que a "romaría" foi excesiva. Se cadra si, máis cadaquén estivo no seu sitio. Outro conto foi o como. Preferiría máis cultura galega nas rúas, nas prazas da Habana e non nos museos e teatros onde delegacións oficiais e convidados enchen os asentos.

Cuba Libre

Un proxecto político común

Daniel Salgado

Cómpre lembrar que nos últimos 50 anos Cuba, como proxecto político común, só tomou as decisións que podía tomar en cada encrucillada histórica. Que non foron poucas. Calquera outra das opcións que se lle presentaron seguramente conducirían o país cara a un escenario de menor xustiza social e, polo tanto, maior dependencia dos Estados Unidos. E cómpre tamén repensar o concepto de democracia sen lentes coloniais, sen ese resaibo posmoderno e eurocéntrico, cruzado por intereses empresariais, que domina na ollada occidental sobre a illa. A partir de aquí, o contexto latinoamericano de certo resulta menos adverso para o desenvolvemento dunha vía alternativa a este capitalismo suicida e homicida ao mesmo tempo.

En suspensión

6 | **r d l**
Galicia Hoxe 28/02/08

Belén López

“Eu nunca volverei a Cuba”. Imposible. “Non, non volverei”. Dío no avión, de volta a Madrid. “Aínda que as cousas cambien?”. “A min xa me dá igual. Eu non vou volver”. Coa música aínda na cabeza e o sabor dos *mojitos* tan recente, co recordo nidio dos amigos que se fixeron nunhas horas, a súa simpatía, a súa alegría, a súa dozura, con todo iso tanta contundencia non se asimila ben. Polo amor de Deus: se ela vive en Albacete. Albacete! Non pode dicilo en serio. “Pero, non estrañas?”. “Si, claro. Moito. Sobre todo o primeiro ano. Facía un frío!”. Ri. “Pero despois afaste. Eu agora teño unha vida, un traballo, unha casa... E podo ter o que queira, comer o que queira, facer o que queira, dicir o que queira. Saír á rúa e berrar calquera tolería e non pasa nada”. Ri outra vez. “Había dous anos que non ía. Imaxina: dous anos sen ver a miña mamá. Iso é o único que sinto. Non poder traela a ela para España”. E segue: “Non é curioso como a mente vai borrando todas as cousas malas? Eu non lembraba que todo estaba tan mal. Non lembraba que facía falta de todo. Estes poucos días viñeron a verme mulleres das que nin me acordaba. Charlabamos e deixábanme un regaliño, un colar ou unha pulseira, para ver se lle daba así algo de roupa, braguiñas, unha camiseta, un tanga, o que sexa”.

O que sexa. Algo de todo iso que foi escapando de Cuba. Como nun conto de Mirta Yáñez: “Lembrou entón un conto de Guy de Maupassant onde os obxectos decidían fugarse do fogar do protagonista. Un tras outro escapaban armarios, vaixelas, lámpadas, cadros, mesas e todos os trastos que antano lle pertencieran, extraviábanse sen deixar rastro. A casa do conto quedaba baleira. “Así a súa vida, pensou”. Así Cuba, pensei. O país do que os obxectos decidiron fugarse. O país da irrealidade. Dos coches vellos, dos edificios descunchados, da festa que aguantou medio século intacta para ledicia dos turistas, mentres os cubanos se asoman á varanda das terrazas dos hoteis envexando-desprezando-odiando esa tropa de xente que vén e vai.

“Hai demasiados estranxeiros que intentan dicirlles aos cubanos o que está ben e o que non”, dixo unha vez o cineasta Benito Zambrano. Seguro. Sobre todo, europeos. Adoptan rapidamente unha actitude paternalista ante o que sexa. É o rol que se lles adxudica na función diaria cubana. Todo é puro teatro. E o país enteiro, un decorado. Unha mentira, que xa non se sustenta por ningún lado de tan grande. Unha enorme contradicción. “Pero de verdade quere vostede entender os cubanos?”, soltou un día un dos condutores cos que nos moviamos. “Os cubanos non se entenden nin eles!”. Pero hai que racionalizar as cousas. Ou intentalo. Porque un dubida de todo o que ve: no cine que está enfrente do Capitolio, o Payret, proxectan unha película protagonizada por Matthew McConaughey; dentro dunha casa soa a todo volume unha canción do último disco de Maná; nos hoteis para os turistas venden Coca-Cola e Gloria Estefan sae na tele. A revolución fracasou! Se ata se ven turistas estadounidenses con bandeiras do seu país nas camisetas. Vampiros na Habana. Como a película.

Os nenos seguen levando camisetas co título deste filme de mediados dos 80 (o tempo pasa leento en Cuba). Hai un momento nela, no que os vampiros europeos deciden atacar os habitantes da illa. Pero reflexionan e optan por non tocarlles aos cubanos, teñen demasiado “asúcaaar” no sangue. Mellor os turistas, que ademais sempre van adubiados cunha boa dose de alcohol. Tal cal. Porque é unha película de debuxos animados, senón tería nacido aí o neorrealismo cubano.

Así están as cousas. A punto de caramelo. En La Casa de la Música do Centro Habana (unha cousa tipo Dona Dana ‘a lo cubano’), a primeira hora toca unha orquestra de salsa. Cando remata, recollen e o local convértese nunha discoteca na que os mozos bailan reggaeton e música electrónica como poden facelo en Ibiza. Ese sitio é un espello do que pasa en Cuba. Reproduce cada noite a viva imaxe do seu momento histórico. Transición pura. Como se non se entende que os universitarios se ‘enfronten’ cos anciáns que gobernan. Anciáns que cambiaron o curso da historia e que se empeñan en manter esa Cuba resultado da súa loita. A descomñón é total.

É hora da remuda. O tipo máis famoso do país hai uns días era un estudante, Eliécer Ávila, que se atreveu a cuestionar a dobre moeda e as restricións a viaxar ao estranxeiro e a navegar por internet ante o presidente da Asamblea Nacional do Poder Popular, Ricardo Alarcón. Meteuse por suposto nunha boa lea, pero a ousadía do xesto fala por si soa. Representa a todos os que están alí sen voz. Queren falar. Tiran dos demais. Como toda esa escena musical que existe de xeito paralelo á que entretén o visitante. Soa nos patios das casas. Pop, rock, hip hop. Cuba deixou hai tempo de ser só son. Tamén existe, claro. Pero hai máis. Pode que non saian na radio nin na tele. Pode que se lle censuren temas e vídeos (a ‘Tesis de Menta’, a televisión non lle emite un clip porque ao final os mozos lle fan unha homenaxe a *Thelma & Louise* insinuando un suicidio). Dá igual. En internet todo se pode ver. E escoitar. Todo o mundo os coñece. Eles simplemente están agardando. Expectantes. Como os cubanos.

O primeiro día en Cuba choveu. Non é que se fora anubrando, fixera algo de vento e empezara a caer auga. Non. Alí a lóxica climatolóxica tampouco funciona de xeito corrente. Quentaba o sol. O ceo estaba azul. E, en tres segundos, todo estaba escuro e caía auga a cachón. Tres segundos. Un período de tempo practicamente imperceptible. Nada. Unha respiración. Un par de aplausos. Un ‘chasquido’ de dedos. Un berro non moi longo. Nesos tres segundos está todo como detido. En suspensión. Vese que vai pasar algo. Todo o mundo agarda que suceda. Séntese. E bum: estala. Tres segundos determinantes. A unión do que foi e do que vai ser. Cuba vive inmersa nesos segundos. Ata o maior dos revolucionarios coincide en que este é un período crítico, clave. Son palabras que se escoitan nos discursos oficiais. Viven en suspensión. Detidos. Vese, en fin, si, que algo vai pasar.

Superviventes

Rosa RS

Ao chegar a Cuba e, concretamente á sua capital, é fácil facerse preguntas porque ninguén escapa á idea de que A Habana debeu ser “unha gran cidade”, hai quen di que estivo ao nivel de Nova York e de París. Todo o indica, a distribución das rúas, as súas avenidas ata o Malecón, os seus monumentos e edificios...

¿E as súas xentes? Pois o estado da cidade e dos seus edificios, que seguen en pé malia numerosos temporais e ao abandono dos últimos anos, quizais deba entenderse como unha metáfora da ‘cubanía’. E é que A Habana Vella, esa na que se atopan edificios como a Catedral e numerosas prazas que atraen turistas, está recuperándose en moitos casos grazas á axuda exterior que facilita fondos para apontoar edificios e rehabilitalos, pero tamén porque seguen en pé a pesar de todo.

Os cubanos tamén buscan aquilo que reforce os escasos recursos que lles proporciona o Estado. Paseando pola Habana Vella é fácil ser abordado, sempre con extrema educación e cunha palabra tan sinxela como un “Ola”. A resposta ao saúdo lévache a descubrir unha das máis de dous millóns de historias individuais que existen na Habana.

Poucos ou ningún dos que son capaces de captar a atención dun estranxeiro se atreven a cuestionar a situación política de Cuba. Cando se senten interpelados coa frase: “Isto parece que vai cambiar xa, nuns anos”. A resposta é: “Éstáme comprometendo”.

Así, as palabras acaban sendo só referencias a que lles gustaría poder ter liberdade para viaxar e que queren ir a Madrid ou a Miami, porque alí xa está algún familiar. E esa realidade refórzase se paseas xunto á Embaixada de España, onde tamén está o consulado, e presencias as longas colas que todos os días laborables se forman e que acadan, en moitas ocasións, nun muro próximo no que está pintada unha mensaxe revolucionaria e unha alusión ao Che.

Proposta

Se preguntas máis cóntanche a súa situación familiar, pero sen dramas, só como un relato do que é o día a día e sen entrar en detalles. E tras unha parola agradable, nun punto, sempre despois da

presentación de quen é cada quen, aparece unha oferta ou unha proposta. É aí cando descubres o espírito de supervivencia deste pobo, capaz de ser un dos que ten un maior índice de lectura e de contar con habitantes, principalmente nenos, dispostos a facer longas colas para entrar na Feira Internacional do Libro da Habana, esa que en febreiro do 2008 quixo coñecer mellor a cultura propia de Galicia.

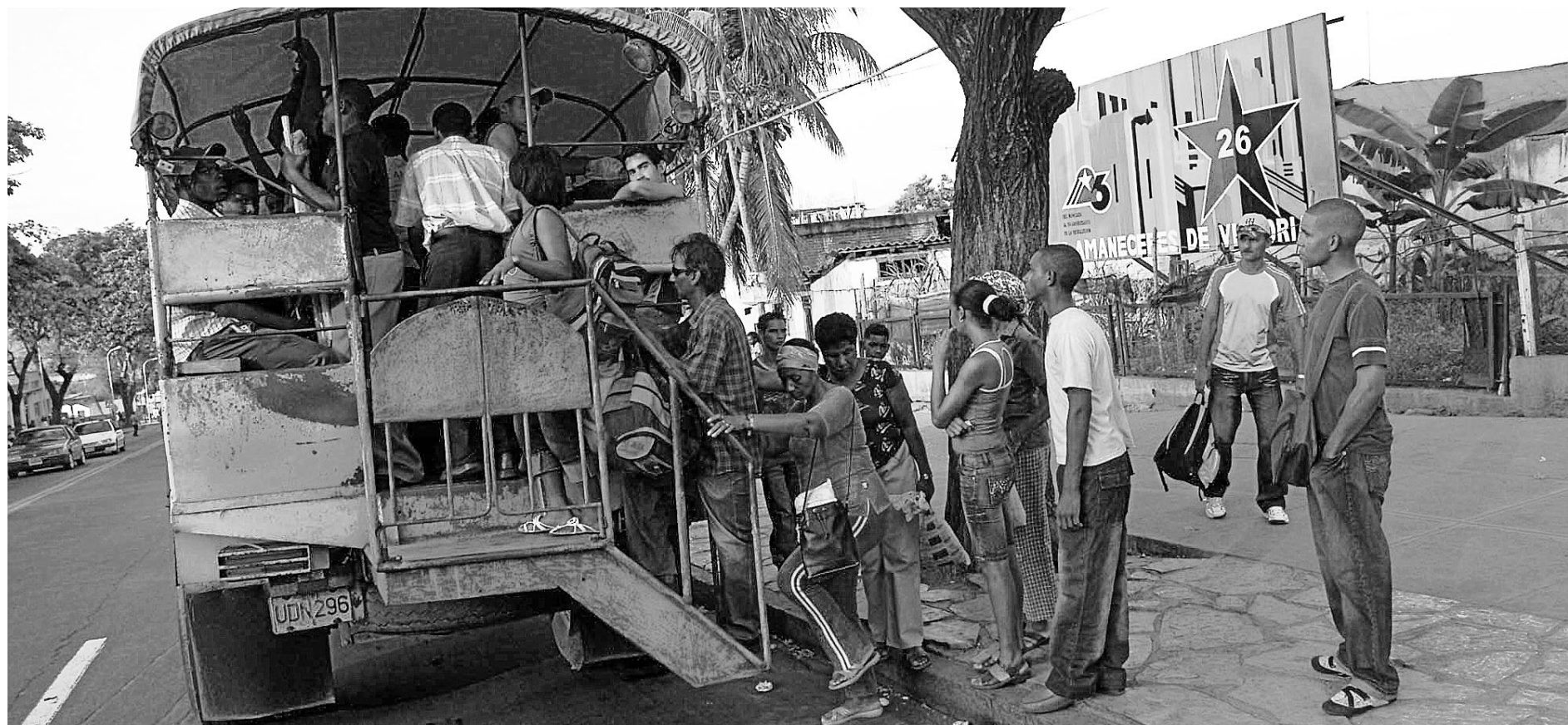
Porque o vivir ao día para moitos cubanos pasa por ofrecer ao estranxeiro a posibilidade de adquirir habanos fóra dos espazos de venda do Estado, por cambiarlle os seus pesos polos convertibles –eses que equivalen ao dólar–, por convencerlo para ir a un ‘padal’ –unha casa de xantar particular– ou a un lugar onde se fan mojitos e poder levarse algunha propina ou recibir o acordado por guiar ata alí o visitante...

E quen chega de fóra, de Galicia neste caso, non pode sentir-se ofendido nin timado... Porque se nota nas miradas que se trata dunha cuestión de supervivencia. De buscarse a vida para un e, en moitos casos, para toda unha familia.

¿Cambio?

Pero non é menos certo que se percibe que en Cuba algo está cambiando. Confírmalo os propios cubanos e os que non son primeirizos na visita á illa. Locais famosos no pasado, como o Floridita dos daiquiris de Hemingway, conviven con novos establecementos dirixidos ao turista; a Tropicola desapareceu para dar paso á Tucola e, incluso, á Coca-Cola importada de México; xa se ven nos bares de hoteis vídeos de Gloria Estefan e os cubanos, só algúns, empezan a lucir camisetas e lentes de marca... Porque o peso convertible entra polos turistas e tamén polas divisas que mandan os que están fóra.

Quizais só sexa cuestión duns anos, de cinco atrévese a dicir alguén, e pode que a predición non vaia desencamiñada...O ‘castrismo’ non terminou aínda, pero xa non é o mesmo, agora chámase Raúl e non Fidel.

Coordinación: A.R. López e Montse Dopico. Deseño: Signum. Na portada, unha pintada no popular barrio de Centro Habana datada no 24 de febreiro

